

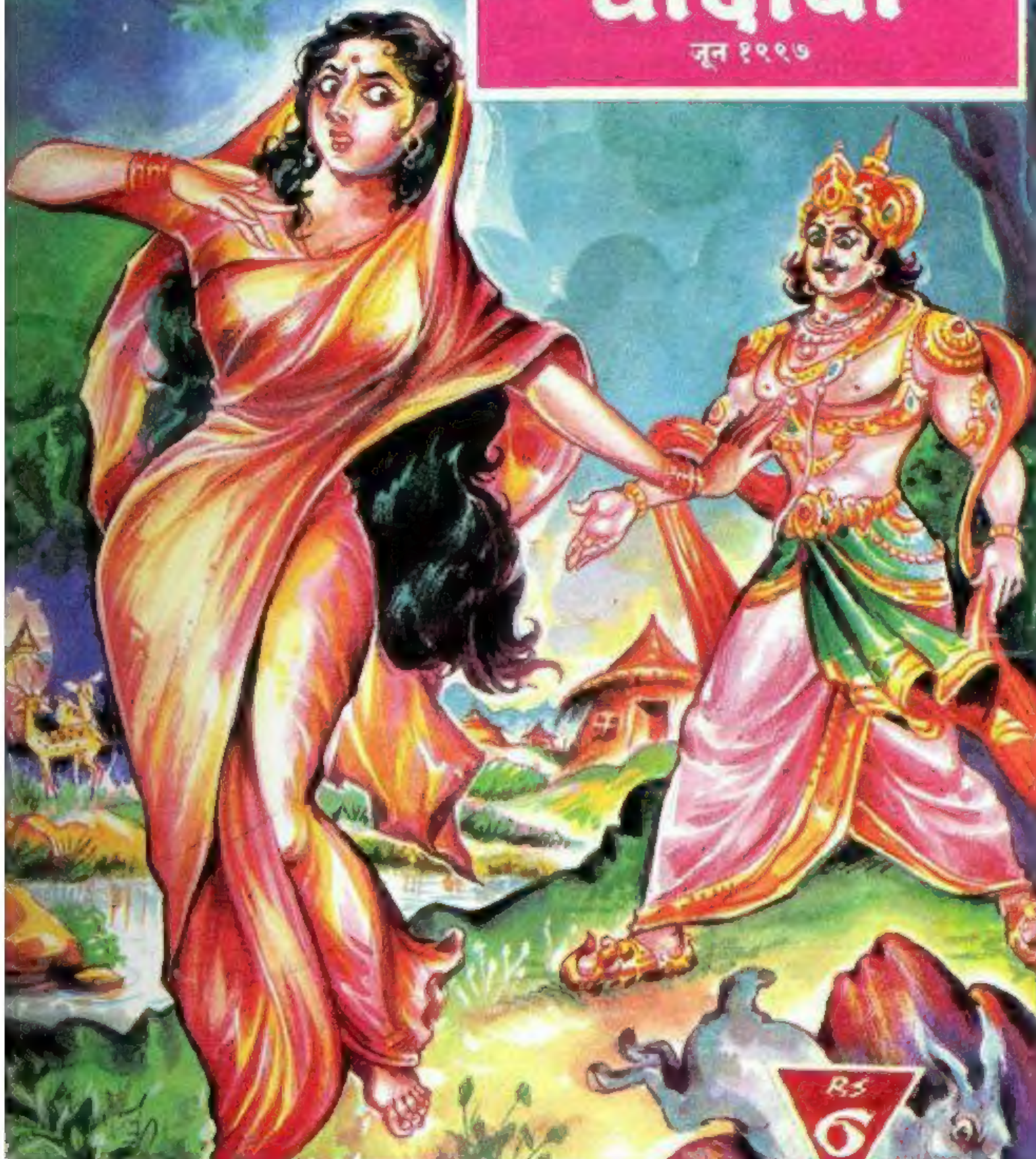

/ 68

चांदोबा

जून १९९७

होमिओचे दर्जेदार औषध टॉन्सिल्सच्या सर्व विकारांवर

ऑन-टॉन्सिल

कान दुखणे, घसा खवखवणे, तप, खोकला येणे ही टॉन्सिल्स वाढल्याची लक्षणे होत. होमिओच्या ऑन-टॉन्सिल गोळ्या टॉन्सिल्सच्या विकारांवर उपयुक्त ठरतात.

★ सर्व वयोगटांसाठी उपयुक्त ★

होमिओ लॅबोरेटरीज

सी-१, सोना उद्योग, अंधेरी (पूर्व), मुंबई-६९ अवि

विश्व समाचार

जुने मित्र, नवे सहकार्य

एक देश जेव्हा तुमच्या देशाशी चांगले संबंध स्थापित करतो, आणि ते संबंध वाढवण्यासाठी आपले पूर्ण सहकार्य देतो, तेव्हा प्रत्यक्ष या गरजेच्या जगाचे कल्याण साधले जाते. जगाची प्रजा अन्नही आणि प्रगति साधण्यात महत्वाची भूमिका बजावते. आपल्या सहकारी संस्थांद्वारा कितीक देश अन्य देशांशी व्यापाराच्या बाबींसाठी गहनवीन मार्ग शोधून काढत आहेत. यात अशाच हिन्दी महासागर प्रांतांमध्ये एका सहकारी संस्थेची तुकतीच स्थापना झाली आहे. संस्थेचे नाव आहे - इण्डियन ओपन रिम असोसिएशन. हिन्दी महासागराचे तटवर्ती - द. आफ्रिका, मादागास्कर, मॉरिशस, मोझांबिक, टांझानिया, केनिया, एसेन, ओमन, भारत, श्रीलंका, मलेशिया, सिंगापूर, इण्डोनेशिया व ऑस्ट्रेलिया - हे चौदा देश या संस्थेचे सभासद आहेत.

चार वर्षांपूर्वी द.अफ्रिकेचे परराष्ट्रमंत्री जिव बोघ हे आपल्या देशाला गेट देण्यासाठी आले होते. त्यावेळी त्यांनी हिन्दी महासागर प्रांतांमध्ये सहकार्याचा प्रस्ताव मांडला होता. १९९५ मध्ये 'मॉरिशसच्या प्रचलनाचे फळ म्हणून पुरुषतः ऑस्ट्रेलिया, भारत, केनिया, मॉरिशस, ओमन, सिंगापूर व द. आफ्रिका यांनी या सहकारी संस्थेचे संघटन केले. या सात देशांबरोबर बाकीच्या देशांनीही संतत या संस्थेत प्रवेश केला.

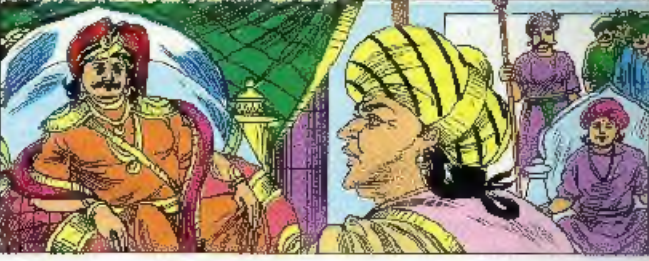
मॉरिशसची राजधानी पोर्ट लुई मध्ये पाच मार्च, रोजी या चौदा देशांच्या विदेशी व वाणिज्य मंत्र्यांची बैठक घेतली गेली व त्यांनी या संस्थेचा चार्टर बनवला. चार्टरमध्ये असे नोंदले गेले की, 'संस्थेच्या सदस्य देशांमध्ये सत्संबंध स्थापित करणे'

हा या सहकारी संस्थेचा मुख्य अर्थ आहे. त्याचे उद्देश असेल - परस्पर प्रायोगिक सहकार्यात पोस्वाहन देणे. चार्टरमध्ये असेही प्रांगितले गेले की, परस्पर प्रायोगिकताची वृद्धि व्हावी असे वातावरण निर्माण केले जावे. आर्थिक सहयोग हा केन्द्रबिन्दु असेल.

या संस्थेने असा निर्णय घेतला की, नशिबाने विषयक सोयी भाषाही वाढवल्या जाव्या; अत्यंत आधुनिक वैज्ञानिक आणि तांत्रिक ज्ञानाची वाढ व्हावी, मानवांची सोय होईल असे अधिकाधिक खोत सोडून काढले जावेत आणि चर्चटन तात्का आणखी विस्तृत केव्हा जाव्या, अशा एकाच दहा प्रणालीद्वारा ही संस्था आपले अर्थी साधेन आणि या संस्थेचे मुख्य कार्यालय असेल मॉरिशसमध्ये.

या संस्थेचे महत्त्व लक्षात घेऊन आता आणखी काही देशही सदस्य होऊ दक्षित आहेत. एका बैठकीत भारताने सुचवले की, ही संस्था शक्तिशाली व तुटुड टेवण्यासाठी सदस्य देशांची संख्या कमी असणेच बरे. पोर्ट लुईत झालेल्या या सभेत भारताने मुद्दा मांडला की या हुट्टीने संयम काळगणे आवश्यक आहे. या वेळी भारताचे विदेश मंत्री. ए.के. मुखर्जी म्हणाले की, प्राचीन काळापासून हिन्दी महासागर तटीय प्रदेशांमध्ये समुद्री मार्ग होते. ते पुढे म्हणाले की हे जुने मित्र वाणिज्यात भागीदार होऊन पुन्हा एकत्र येत आहेत.

अुत्तम काव्य

कनकसेन चित्रदुर्गाचा राजा होता. त्याच्या दरबारात कवि व पंडितांचा खूप आदर होई. चित्रदुर्गा हावरी कवि पंडित नरसिंह शर्मा हा एक अुत्तम दर्जाचा विद्वान होता. कित्येक सुन्दर काव्ये रचून तो राजाचा आदरपात्र बनून राहिला होता.

एके दिवशी कवि-पंडितांनी भरलेल्या सभेत नरसिंह शर्माकडे वळून राजा म्हणाला, "महाकवि, गेल्या सहा महिन्यात आपण काही नवी रचना नाही केलीत? कारण विचारू शकतो मी?"

जरा वेळ गप्पच राहून शर्मा म्हणाला, "काही खास असे कारण नाही महाराज! आता म्हातारपण शरीराचा ताबा धेऊ लागलेय म्हणायचं! लिहावची इच्छाच कमी होत चाललीय दिवसेंदिवस!"

कनकसेन म्हणाला, "तुमचं नवीन काव्य ऐकलं नाही, की सगळं कसतुसं वाटू

लागतं. आता या महिन्यात शिवरात्रीचा मुत्सव येतोय. त्या दिवसापर्यंत एका अुत्तम काव्याची रचना करा कविवर! अन्य ते सभेत ऐकवून तुमच्या काव्याच्या रस-माधुरीत स्नान करायचं भाष्य मिळू दे आम्हाला. बास! इतकीच माझी तीव्र इच्छा आहे."

दीर्घ श्वास घेत नरसिंह शर्मा म्हणाला, "राजा, कोकिला वसंत ऋतूत गाते, मोर वर्षा ऋतूतच रंग पाहून नाचू लागतो. सकाळी सूर्यकिरण पडल्यावर कमळ खुमलतात. चन्द्राच्या शीतल स्पर्शाने रात्री कुमुदे विकसित होतात. त्याचप्रमाणे कविच्या हृदयात कंपनं भुमटली की आपोआपच अुत्तम कविता जन्मते. माझा असाच दृढविश्वास आहे."

इतक्यात राजाचं नावाचा एक तरुण कवि अडून बुभा रहात म्हणाला, "प्रभू, नरसिंह शर्मांच्या म्हणण्याप्रमाणे कविता स्फूर्ती,

स्पर्दन वगैरे करण्यात आवश्यक आहे. परन्तु त्या शिवाय कविता लिहीली जायूच शकत नाही, हे मात्र पटत नाही मला! मला वाटतं की, कवीला कविता रचण्यासाठी स्वतःच आपल्याला आवश्यक ते वातावरण बनवून घ्यायला हवं, आपला आळस किंवा असमर्थता हाकण्यासाठी कवींनी स्पर्दन, प्रेरणा इ. सुन्दर नाव निर्माण केलेयच. मानवाला भगवन्ताने बुद्धी दिली आहे. ती शक्ती अनुसारीय असूनही तिची पक्षांशो तुलना करणं बरं दिसतं का? पक्षी असोत किंवा फुल असोत, मानवाने त्यांना कितीही शिकवले, तरी ते काय काव्य रचू शकतील?"

नरसिंह शर्माचा हेव करणाऱ्या काही दरवारी कवींना राजाचं बोलणं फार गोंड वाटले. त्यांची स्तुति करण्यासाठी त्यांनी टाळ्या वाजवल्या, अभिनन्दन केले. पण शर्मांच्या मनाला मात्र राजाचं बोलण्याने घळा बसला. त्याचे मन तापले. राम व अपमानामुळे त्याचा चेहरा लाल झाला. ताबडतोब आपल्या आसनावरून उठून तो म्हणाला, "राजाचं, वेळ घालवण्यासाठी प्रेमकविता रचणाऱ्या तुझ्यासारख्या सामान्य कवीला 'कविता' कशाशी खातात, हे तरी माहीत आहे का? अुत्तम काव्य बुद्धीतून नव्हे, तर मनातून हृदयातून प्रस्फुटित होतं."

हसतच राजाचं म्हणाला, "म्हणजे कविता रचण्यासाठी भेन्दूची जरूरी नाही, फक्त हृदय असलं म्हणजे पुरे असंच ना?" त्याच्या प्रश्नात खोडसाळपणा होता.

दुसऱ्या कवींनी बाबरही कुत्सितपणे हसून टाळ्या वाजवल्या. शर्मांना त्यांची ही वागणूक राजाचं बोलण्यापेक्षाही जास्त बोचली. तो राजाबला रागाने विचारू लागला, "शेवटी तुला म्हणायचंय काय? असंच ना, की एक महिन्याच्या आत अुत्तम काव्य रचणं सहज शक्य आहे?"

"हो, हो! नक्कीच शक्य आहे," राजाचं उत्तरला.

"मग ते काव्य तुही रचू शकशील ना?" नरसिंह शर्माने विचारले. आतापर्यंत त्यांच्यातही वादावादी लक्षपूर्वक ऐकणाऱ्या राजाने हस्तक्षेप करत म्हटले, "कवि-वरांनी, मी जी मुदत जाहीर केलीय, त्या अवधीत जो कोणी सुन्दर काव्य रचेल, त्याला भरसवेत सुवर्णाभिषेक करण्यात

येईल अन् सिंहासनाचा अर्धा भाग घेऊन ती त्याचा गौरवही करीन."

तेव्ही कवींनी राजाचे हे आव्हान विनय-पूर्वक स्वीकारले.

परी आलेल्या आपल्या पत्नीला व्यग्र अवस्थेत पाहून नरसिंह कवीची पत्नी शान्ति चाबलून गेली. त्याने रात्रीचे भोजन केले तेही जसे काही एक रिवाज म्हणूनच केले. जेवणात त्याचे मुलीच लक्ष नव्हते. राजावचे व्यंगपूर्ण बोलणे त्याच्या कानात घुमत होते. त्याला दुःखी पाहून शान्ति जवळ बसून त्याला श्रवणाने वारा घालू लागली. हळुवारपणे तिने विचारले, "कसलं तरी दुःख होत आहेस वाटतंय तुम्हाला! सभेत महाराज तुम्हाला वाईट वाटेल असं काही झालेलं काय?"

त्याच वेळी तेथे पोचलेली त्यांची कन्या माधवी खळखळून हसत म्हणाली, "बाबांना वाईट वाटेल असं बोलण्याचं साहसं महाराज करतील? सभेत बाबा ऐकवतील त्यांना 'काव्य' च म्हटलं जातं! कोरेबर ना बाबा?"

सोन्याच्या बाहुलीप्रमाणे चमकणाऱ्या आपल्या कन्येकडे हसून पहात शर्मा मोठ्या प्रेमाने म्हणाले, "तू म्हणालीस ते अगदी कोरेबर हं माधवी! पण आज रात्रीच नावाच्या एका चुनकानं मला आव्हान दिलं अन् काव्य रचायला कटिबद्ध झालाय तो!" अन् दरबारात घडलेले सारे त्याने हविस्तर सांगितले.

राजावचे नाव ऐकताच माधवीच्या चेहऱ्यावर प्रसन्नता झळकू लागली. ती जेव्हा-जेव्हा पित्याबरोबर दरबारात जायची, तेव्हा त्याच्या शोधकविता ऐकून ती मुग्ध होत असे. त्याच्या सुन्दर रूपाचेही तिला आकर्षण वाटे. पण एका कालच्या तरुणानं आपल्या पित्यासारख्या महान् कवीला आव्हान द्यावे हे तिला कदापि आनंदण्यासारखे नव्हते. त्याच्या साहसाचा तिला फार रस आला अन् मोठ्या बेपर्वाईने ती म्हणाली, "बाबा, तुमच्यासमोर त्याची काय किंमत? चन्द्रकोरीपुढं काजव्यानं चमकण्यासारखंच नव्हे का?"

नरसिंह शर्माने गंभीरपणे डोंके हलवले. भोजनानंतर तालपत्र घेऊन त्यांनी नवीन काव्य-रचनेचा श्रीगणेश केला. त्यांनी काव्याचे नाव ठेवले, 'जीवनवलय'. त्यात त्यांनी मानवाच्या निरनिराळ्या अवस्थांची

तुलना निसर्गाशी केली होती. बाल्यकाल मुदयाची वेळ, पौवनं मध्यकाल आणि वृद्धावस्थेची संव्यासमयाशी तुलना केली होती. अद्भुत शैलीत त्यांनी सगळे चित्र-करण केले होते.

रात्र-दिवस परिश्रम करून निश्चित वेळेत त्यांनी काव्य रचले अन् आता ते खूप संतुष्ट विसू लागले.

पत्नी व कन्येचा बरोबर घेऊनच शिवरात्राच्या दिवशी नरसिंह शर्मा दरबारात पोचले. त्या अगोदरच राजाव, अन्य पंडित व नगरातल्या प्रमुख व्यक्ति दरबारात आसनस्थ झालेल्या होत्या. माधवीकडे पाहून राजाव गालात हसला. माधवीनेही मंकेता नैच त्याची सुशाली विचारली अन् हसत राहिली.

इतक्यात राजाही दरबारात आला अन् सर्वांनी बुभे राहून त्याला प्रणाम केले. सर्वांक धावती नजर फिरवून राजाने त्यांना एकदा पाहून घेतले आणि म्हटले, "आज शिवरात्राचा पर्वदिवस आहे. आता नरसिंह शर्मा आणि राजाव आपापले काव्य पठन करून आपले कान कृत्र करतील."

नरसिंह शर्माने अडून आपला घसा साफ केला आणि मोठ्या मधुर स्वरात तो आपले काव्य-पठन करू लागला. एक एक पद्यांश तो जेव्हा भावपूर्ण आवाजात वाचत होता, तेव्हा तेथे अस्थिर कवि, पंडीत आणि नगरप्रमुख अल्पमुश्क होऊन ऐकत होते. काव्य-पठन समाप्त होताच राजावच्या आवाजावे दरबार दुमदुमला.

आता राजावची पाळी होती. पैलीतून

त्याने तालपत्रांचा गड्डा काढला अन् राजाला समर्पित केला. राजाने बुभुधून पाहिले, तो सगळी तालपत्रे कोरीव! राजाने राजावला विचारले, "हे तू रचलेलं काव्य होय?"

काही न झीलता राजाव हसत शुभा राहिला. ते पाहून राजा क्षणभर विचारात पडला, अन् सर्व काही बुमगून मोठ्या प्रेमाने राजावकडे पहात तो म्हणाला, "काही असो, नरसिंह शर्माकडून एक श्रुतम रचना वरवून घेण्यात मिहाचा वाटा तुझाच!"

मन्त्री धीरमती आश्चर्य प्रकट करत म्हणाला, "महाराज, आपण काय म्हणताय, ते समजत नाहीय मला! राजावकडून महा-कवीकडून काव्य लिहवून घेणं कसं शक्य आहे?"

गालात हसत राजा म्हणाला, "राजावला

स्वतःची रचना-शक्ती छान माहीत आहे. तरीही त्यानं नरसिंह शर्मासारख्या महाकवीला आव्हान दिलं. माहीत आहे, असे का केले त्याने? नरसिंह शर्मांच्या कविता-सरस्वतीला जागवू पहात होता तो! शर्माना आव्हान दिलं, त्यांच्या कविताशक्तीवरच टोमणे मारले, तेव्हा त्यांच्या मनात काव्य आकार घेऊ लागलं, अन् त्यांनी आपल्याला आनन्दसागरात बुडवलं. आपण त्यात डुबक्या घेऊ लागलो!”

नरसिंह शर्मा आता राजीवजवळ आला. “मी गैरसमज करून घेतला तुज्याबद्दल! बार्ड नको वाटून घेऊस!”

“आपणाकडून अतुल्य काव्य रचून घेण्यासाठी, काव्यशक्तीवर चढलेला गंज काढून टाकण्यासाठीच मी आपल्याला आव्हान दिलं. आता सभेच्या माध्यमातून समा मागतो मी आपल्या औद्धत्याबद्दल!” राजीव विनयपूर्वक बोलला.

मोठ्या बैठकाने नरसिंह शर्मांना कनकाभिषेक करण्यात येऊन राजाने त्याला अर्ध्या सिंहासनावर बसवून घेतले.

राजाने राजीव व माधवीचे आपसातले

संकेत पाहिले होते. दोघांचे आपसातले आकर्षण हेरून तो शर्मांना म्हणाला, “या मंगलप्रसंगी आपण एक निर्णय जाहीर केलात तर बरे होईल!”

“सांगा, काय जाझा आहे?” नरसिंह शर्माने विचारले.

“राजीवला आपला जावई बनवून घेतलेत तर दुःख-शर्करा योग होईल न! तो बरोबर राहून तुम्हाला प्रेरणा देत राहील,” राजाने हसत म्हटले.

शर्माने कव्येला विचारले, तेव्हा माधवीने लाजत आपला होकार भरला, “बोले, तुला काय म्हणायचंय?” त्याने राजीवलाही विचारले.

“मी तर अनाथ आहे. मला आईवडील नाहीत. या योगाने माधवीच्या मातापित्यांच्या रूपात मलाही आईवडलांचे प्रेम प्राप्त होईल. बाईसासारखा एका तामाव्य कवीचं भाव्य असं फळफळणार असेल, तर मी ‘नाही’ मोडच म्हणून?” राजीव हर्षाविकाने म्हणाला.

‘भावी वधु-वरांचे कवि-पंडितांच्या सभेने टाळ्या वाजवत अभिनन्दन केले!

सुलतानाचे प्रश्न

सुलतान आपला दोस्त हुसेन बाच्यासह अरण्यामागने चालला होता. तो स्वतः सुलतान आणि हुसेन एक मामुली माणूस असूनही दोघांची दाट मैत्री होती. सुलतानाला हुसेनच्या हुशारीची कदर होती. या दोघांपासून थोड्या अंतरावरून आपन्ही एक माणूसही चालला होता.

सुलतानाने आपल्या दोस्ताला विचारले, “हुसेन, जो माणूस, आपल्या पुढे चालतो आहे, त्याच्या बाबतीत काही सांगू शकशील? त्या माणसाकडे निरखून पाहून हुसेन उत्तरला, “तो सुतार असावा, सावित्र.”

“त्याचं नाव्हो सांगू शकशील?” सुलतानाने विचारले.

“त्याचंही नाव हुसेनच आहे मालका!” हुसेनने पटकन सांगितले.

“म्हणजे याचा अर्थ असा की, तुला तो

माणूस पूर्वीपासूनच माहीत आहे, होय ना?” सुलतानाने विचारले.

“नाही मालक, मी तर त्याला आत्ताच पहातो आहे!” दोस्त बोलला.

“भग त्याचं नाव कसं सांगितलंस तू?” सुलतानाने आश्चर्याने विचारले.

“आपण मला माझ्या नावाने संबोधलं ना, तेव्हा मला असं बिसरं की, तोही पळून आपल्याकडे पाहू लागला. त्यामुळे मला वाटलं की त्याचं नावही हुसेनच असलं पाहिजे!” वित्राने स्पष्टीकरण केले.

“हे तुझं उत्तर बरोबर असेल. पण तो सुतार असवा असं कशावरून म्हणालास तू?” सुलतानाने विचारले.

“मालक, रस्त्यानं चालताना फळा-फुलांच्या झाडांकडे न पहाता, तो फक्त त्या अंज, विस्तारलेल्या, मजबूत खोडवाल्या झाडांकडेच पहात होता. त्याचं लाकूड चांभल

काम देतं ना! म्हणूनच मी बन्दाज केला की ह्या सुतार असावा.” दोस्त बोलला.

“तुम्ही नजर चांगलीच तीक्ष्ण आहे. अव्वल दर्जाचा हुशार प्राणी आहेस तू. आता असं सांग, या पुढं चालणाऱ्या माणसानं या अगोदर काय घालून असावं?” सुलतानाने आणखी प्रश्न टाकला.

प्रवाशाकडे पुन्हा एकदा बारकाईने पाहून हुसेन म्हणाला, “धोर्या वेढ्यापूर्वी यातं मद्य किंवा एकावा गोड पदार्थ खाल्ला असला पाहिजे.”

“अच्छा ठीक आहे. चल, आता त्यालाच जायून विचारू या.” सुलतानाने टाळी वाजवली अन् प्रवाशाला आपल्याजवळ बोलावले. तो आल्याबरोबर आपल्या दोस्ताकडे निर्वेश करत सुलतानाने त्याला विचारले, “थाला ओळखतोस तू?”

प्रवासी झुतरला, “नाही बाबा! मी नाही ओळखत.”

“प्रवाशा, आता मी तुला तीन प्रश्न विचारतो, संकोच न करता उत्तर दे.” सुलतान म्हणाला.

“हं विचारा.” प्रवासी बोलला.

“तुझं नाव काय? तुझा व्यवसाय काय? अन् आता थोर्या वेढ्यापूर्वी तू काय खातेस?” सुलतानाने प्रश्न विचारले.

“माझं नाव हुसेन. मी सुतार आहे आणि अर्ध्या तासापूर्वी मी उत्तम प्रतीचा मद्य प्यायलो होतो.” प्रवाशाने उत्तरे दिली.

“तुझ्या झुतरावर खूश आहोत आपण!” असे म्हणत सुलतानाने आपल्या मनमटावरची पोची काढून त्याला दिली.

ही पेयून प्रवासी मोठ्या खुशीने आपल्या दाढेने निघून गेला. तो गेल्यावर सुलतानाने दोस्त हुसेनला विचारले, “त्यानं मद्य प्यायल्याचा अंदाज कसा केलास तू?” “तो एकसारखा हातानं बोट पुसत होता. तोडाजवळ येणाऱ्या माथ्या वारत होता तो सारखा, ते पाहून त्यानं काही गोड खातं असल्याचं ताडलं मी. अन् या भागात मोठ्या प्रमाणावर जुंची मद्य मिळतो, म्हणून मला वाटलं की त्यानं मद्यच प्यायला असावा.” हुसेनने स्पष्ट केले.

“दोस्त, तुझ्या नजरेची तारीफ करायला हवी. तुझ्या बुद्धीला वाद देतो मी.” असे म्हणत सुलतानाने त्याला प्रेमाने मिठी मारली.

सम्राट अशोक

४

(बुद्ध विन्दुसार भाजारी पडला. त्याला असे समजले की प्रीकांच्या प्रोत्साहनाने तक्षशिलाभये बंडाळी सुरू झाली आहे. प्रधानमंत्र्याच्या सल्ल्यावरून राजाने आपल्या सहाय्ये पुर्वाना बोलावून त्यांना विचारले की, “तक्षशिलेतील बंडाळी सोडण्यासाठी मैन्याचे नेतृत्व करायला तुम्हापैकी कोण तयार आहे?” त्यावेळी आजापालनासाठी अशोक पुढे सरसावला.)

- पुढे

त्या सध्याकाळी अशोक सेनापतीला भेटायला गेला. तक्षशिलाभये सगळ्या समाज्या-विषयक हालचाली मूळ झाल्याचे तोपर्यंत सेनापतीला कळले होते. या स्थितीत महाराज हातावर हात ठेवून गप्प बसणार नाहीत, हे त्याला पक्कं ठाऊक होते. ते बंड मोडण्यासाठी नफ्तीव काही कारवाई करतील मगच साम्राज्य ते मोडू देणार नाहीत. ऐस्य संरक्षणासाठी ते आपला प्राणही देतील अशी त्याची खात्री

होती. त्यामुळे राजाचेही वाट न पहाता तो आपले सैन्य सघटित करायच्या कामाला लागला होता. अशोकला पाहिण्याबरोबर त्याला प्रणाम करून सेनापती म्हणाला, “युवराज, मी ही येणार तुमच्याबरोबर तक्षशिलाकडे.”

“तुमची तयारी पाहून आनन्द वाटतोय मला, पण मला वाटतं की तुम्ही इथेच रहाणं बरं; कारण तात आजारी आहेत. तुम्ही स्वतः

इथेच रहा अन् माझ्याबरोबर फक्त दोन विश्वासपात्र पथकप्रमुख छ्या !” अशोक म्हणाला.

“तुमचं म्हणणंही सुचितच आहे. प्राप्तिस्थितीत मी महाराजांबरोबर असणं शुचित ठरेल. तुमचा निर्णय कौतुकास्पद आहे. आपल्या मैत्र्यातील अतिसैनिक आणि समर्थ पथकप्रमुख मी तुमच्याबरोबर देतो. त्यासाठी सर्व ध्यवस्था बाताळ केल्ल देतो मी.” सेनापती बोलला.

ताबडतोब तक्षशिलाकडे सैन्य रवाना करायची सोय करण्यात आली. राजभवना-समोरील प्रांगणात हत्ती, घोडे ओळीने ओझे केले गेले. सैनिक प्राणपणाने हत्यारे आणि आवश्यक साहित्य गुळगुळीत लावले. युद्धाची तयारी मोठ्या प्रमाणावर सुरू झाली. हे सर्व

घाहून राजाचा ज्येष्ठ पुत्र सुशेम देशाने जवळ लागला. लघुनछपून तो सेनापतीकडे गेला आणि म्हणाला, “कुठे एका कोपऱ्यात काही लहानसे आन्दोलन सुरू झालं अन् त्याचं दमन करायला एवढ्या मोठ्या प्रमाणावर तुम्ही तयारी सुरू केलीत? जसं काही महायुद्धच सुरू होणार आहे! सुईच्या कायासाठी तलवार?”

त्याच्या प्रश्नावर आश्चर्यचकित होऊन सेनापती म्हणाला, “युवराज ! शत्रुबळ सामान्य समजणं कोणत्याही वृष्टीने योग्य नव्हतं! लहान साप मारायचा असला, तरी काठी मोठीच बापराणी. या बंडाळीमागे गौकांचा हात आहे. हे चतुर, धोरणी आहेत. स्थानीय लोकांना आपल्या विरुद्ध भडकवण्याचं सामर्थ्य त्यांच्यात आहेच, यात रतीभरही शंका नाही. याशिवाय राजकुमार अशोक प्रथमच सेनेचं नेतृत्व संभाळणार आहेत. त्यांच्या विजयासाठी आवश्यक तयारी व सोयीं शुपलब्ध करून देणं हे माझं कर्तव्य आहे, जबाबदारी आहे. राज कुटुंबाच्या गौरवाचा प्रश्न आहे न हा!”

“कृणाच्या गौरवाबद्दल बोलताय तुम्ही? मग घरा सासुराज्याच्या भावी महाराज अशोकबद्दलच ना?” सुशेम व्यंग्यपूर्ण स्वरात बोलला.

“मी तर ऐकलं होतं की तुम्हीच या राज्याचे राजा होणार, अशोक नव्हे! खरं तर तक्षशिलाकडे सैन्य वेळून तुम्हीच गेला असता तर बरं झालं असतं. आपल्या भावी राजाच्या विजयाबद्दल मग घराच्या प्रजेला केवढा हर्ष झाला असता! हा विजय प्रजेचं ऐम

भिळवायना शुपयोगी पडला असता. तुम्ही एक सुवर्णसंधी हातची घालवलीत!”

“सेनापती, तुम्ही माझ्याबरोबर राहिलात, तर मी नक्कीच विजयी होऊन परतेलं.” सुशेम आपला आवाज काहीसा कमी करता बोलला.

“युवराज, तुम्हाला काय म्हणायचंय कळत नाहीय मला?” सेनापतीने विचारले.

“सेनापती, पित्याच्या मृत्यूनंतर मीच गादीवर बसणार, हे तर तुम्हाला चांगलं ठाऊक आहे न! तातांचाही तशी इच्छा आहे. जपतेला बाह्याबद्दल आदर वाटणं, प्रेम वाटणं हे सर्व तुमच्याच सहकार्यावर अवलंबून आहे. तुमची तशी जबाबदारीही आहेच.” सुशेम बोलला.

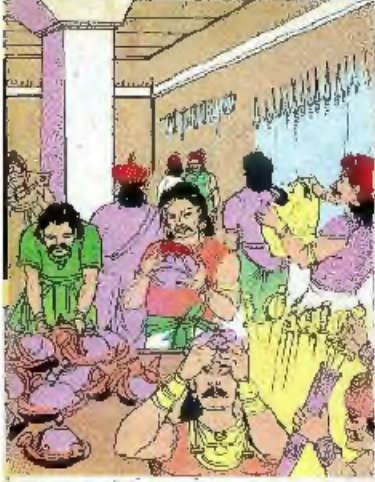
“तुम्हाला काय म्हणायचंय, हे अजूनही समजत नाहीय मला राजकुमार! एक गोष्ट विचारू मी तुम्हाला? सेनेचं नेतृत्व करायची जबाबदारी तुम्ही का नाही स्वीकारलीत?” सेनापतीने सरळपणे विचारले.

“घडून गेलेलं पुन्हा बोलण्यात काय अर्थ? झालं ते झालंच; पण अजूनही काही बिघडलं नाहीय! सेनेचं नेतृत्व मीच करीन. त्यासाठी मला तुमचं सहाय्य हवं. मी मागेन तें ऐकलंत, तेच फैलंत तर राजा ज्ञात्यावर मी तुमच्या सर्व इच्छा पुऱ्या करीन सेनापती! यासाठी आता फक्त एकच काम करायचं तुम्ही! या आताच्या कार्यात अशोकचा पराभव व्हायला हवा. यातंवर माझ्या नेतृत्वाखाली सैन्य तक्षशिलाला नेऊन तुमच्या मदतीनं विजयी होऊन मी परत येईन. वसं झालं, की त्या दासी-पुत्र

अशोकचा गर्व नाहीसा होईल. त्यासाठी तुम्ही बल-हीन सैन्य अशोकच्या दिमतीस यावं. तुम्ही स्वतः त्याच्याबरोबर जाऊ नये; जे दोन पथकप्रमुख जातील तेही अकर्मण्य आणि असमर्थ निवडा. आपली योजना सफल करण्यासाठी इतकंच फक्त करा! त्याबद्दल विश्वास आहे मला तुमचा! ही गोष्ट आपल्या दोघांच्यात गुप्तच राहावी.” सुशेम बोलला.

सेनापती प्राश्नयाने पहात राहिला. त्याच्या तोंडून शब्दच फुटेल! सेनापतीची आत्मिक अवस्था समजून सुशेम म्हणाला, “तुम्ही हे काम केलेत, तर मी योग्य पारितोषिक देईन तुम्हाला. पुढे राज्यात तुम्हाला यापरता येणार नाही, असा एकही अधिकार नसेल! महाराजाखानोखान अर्थात्

माझ्या झालोझाल तुमचाच अधिकार सर्वात अधिक असेल. बोला तुमचा निर्णय काय आहे?"

"युवराज, तुम्ही बहुधा माझी राजनिष्ठा आणि इमानदारीची परीक्षा घेत आहात." सेनापतीने संशयाने विचारले.

"तसं काही नाही, अशोकचं राजहरण करायला हवं इतकाच माझा अंदेश आणि ध्येय आहे. मी जे काही बोललो, त्यातलं अखर न अखर खरं आहे, यात कणभरही शंका नाही," सुशेम वृद्धं स्वराने बोलला.

"तुम्ही तुमच्या मनची गोष्ट बोलतात. आता माझ्या मनची गोष्टही ऐकून घ्या. तुमच्या दृष्टेमुळे माझं मन डवळून गेलं. देशद्रोह करणं अन् पाठीकडून सुरी भीसकणं हे मी मोठे अपराध मानतो. कोणत्याही

परिस्थितीत हे कुकर्म मी करणार नाही. राजपरिवाराच्या कीर्तीचं रक्षण करणं हा माझा परमधर्म आहे. तो निभावणं हे माझं ध्येय आहे, पुढेही असेल." सेनापती वृद्धपणे बोलला.

सुशेमचा चेहरा पांढरा पडला. बरा दम देत तो म्हणाला, "माझ्या आज्ञेच पालन नाही करणार तुम्ही?"

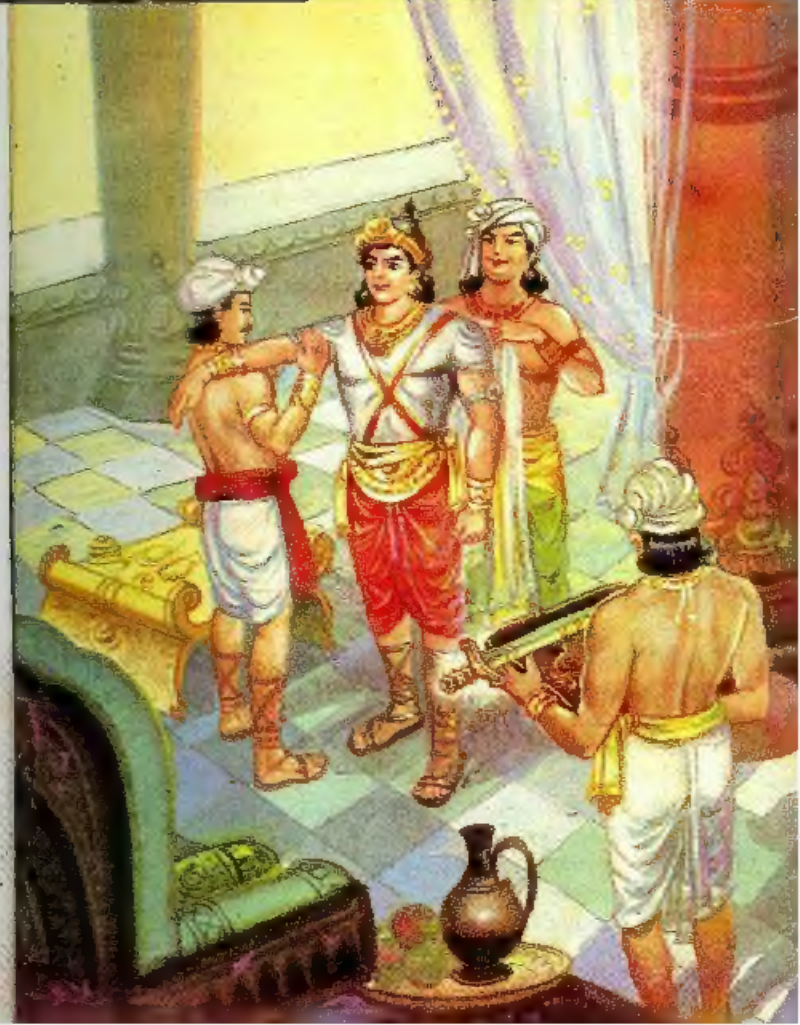
सेनापती गंभीरपणे उत्तरता, "कदापि नाही!"

"ढीक आहे. सदां दुसऱ्या सेनापतीची नेमणूक करावी लागेल." सुशेमने धमकी दिली.

"हुं! तो तर तुम्ही महाराज झाल्या-नंतरचा प्रश्न आहे! राजपरिवारातच अशी कारस्थानं होऊ लागली, तर सिंहासन तरी कसं सुरक्षित राहील? युवराज, कृपा करून माझा सल्ला....." सेनापती पुढे काही बोलणार, इतक्यात "तुमचा सल्ला स्वतः जवळच ठेवा; मला गरज नाही त्याची!" असे म्हणत सुशेम पाय आपटत निघून गेला.

सुशेमच्या कपटनीतीमुळे, त्याच्या कुत्सित विचारांमुळे सेनापती फार दुःखी झाला. नंतर तो आपल्या कर्तव्यपूर्तीसाठी निघून गेला, त्याने स्वतः समक्ष सैन्यदले तयार केली.

दुसऱ्या दिवशी सकाळीच अशोक सैन्य घेऊन तक्षशिलाकडे रवाना झाला. थोडे दूरपर्यंत त्याच्याबरोबर गेलेला सेनापती निरोप घेताना म्हणाला, "युवराज, तुमच्या प्रयत्नात तुम्हाला यश मिळो. अंगावर

घेतलेल्या कामात यशस्वी व्हाल असा आशिरवाद आहे माझा. तुमचे ध्येय सिद्ध होईल. आता आणखी एक मुख्य गोष्ट! बारा सैनिक योद्धे तुमचे अंगरक्षक असतील. तरीही स्वतःच्या सुरक्षिततेविषयी सदैव जागरूक रहा. विजयी होऊन परत आलात म्हणजे आणखी काही सांगेन मी तुम्हाला.” इतके बोलून सेनापती परत फिरला.

त्या दिवशी संध्याकाळी जरा अंधार झाल्यावरच सैन्य लश्कराच्या सोमेजवळ पोचले. दोंगरपायथ्याशी सैनिकांनी तळ ठोकले. दुसऱ्या दिवशी सकाळी अशोकने आपले काही दूत बंडखोरांकडे धावून संदेश दिला. तोंपर्यंत बंडखोरांनी नगरातील सर्व राजप्रतिनिधींना बाहेर हाकलून दिले होते. काही प्रतिनिधींना मारूनही टाकले होते.

आता लश्कराच्या पूर्वेत बंडखोरांच्याच हाती होते.

अशोकने पाठवलेले दूत बंडखोरांना भेटून म्हणाले, “महाराज आजारी आहेत. अडचण कितीही भीर आणि विचारास्पद असली, तरी ती शांति पूर्वक मार्गाने सुधारली जाईल. महाराज चौकशी करतील, करण्याय करतील.” बंडखोरांनी आपल्या इच्छा व्यक्त करण्यासाठी मुदत मागितली. दूतांनी ते मान्य केले.

दूत जेव्हा बंडखोरांना भेटायला गेले, तेव्हापासूनच अशोकच्या आज्ञेने व्यापारी, भिकारी, प्रवासी अशा वैशात सैनिकांनी चुपचाप नगरात प्रवेश केला. बंडखोरांच्या हालचालीवर ते बारीक नजर ठेवून होते.

दररोज अंधार पडल्यावर बंडखोर त्यांना चिथावणी देणाऱ्या ग्रीकांना एका इमारतीत भेटून पुढील कार्यक्रमाची आखणी करत. ती त्यांची नेहमीची पद्धत होती. त्या दिवशीही नेहमीप्रमाणे सर्वजण त्या इमारतीत भेटणार होते. अशोकला ही बातमी कळतो अन् त्याच्या सल्ल्यावरून सैनिकांनी इमारतीला वेढा दिला. यानंतर नगराबाहेर शुभी मगध सेना वादळासारखी आत घुसली.

बंडखोर व ग्रीकांनी इमारती बाहेर पडावचा लूण प्रयत्न केला, पण ते असफल झाले. इमारतीबाहेर ते येऊच शकले नाहीत. थोडा वेळ लडून ते अशोकच्या सेनेच्या स्वाधीन झाले.

बंडखोरांचेही आपले लढाऊ सैन्य होते; परन्तु सैनिकांचा पद्धतशीर लढावने प्रशिक्षण

मिलालेले नव्हते. स्वतःचा कसा बचाव करावा हे ही त्यांना वाचूक नव्हते. अशोकच्या सैन्याबरोबर नगरात निरतिराख्या ठिकाणी ते लढले; पण अशोकच्या सैन्याला ते तोंड देऊ शकले नाहीत. काही पळून गेले, तर काही मारले गेले.

सकाळ होता-होता बंडखोरांचे सारे प्रयत्न फसले. अन् नगर परत अशोकच्या ताब्यात आले. बंडखोरांचे नेता आणि त्यांच्या मित्रांना कैद करून, त्यांचे हात मागे बांधून नगराच्या मध्यावर आणण्यात आले. नगराच्या मध्यावर एक समतल अन् थुंच चबुतरा होता. संपूर्ण शहरातल्या जणतेने तेथे जमावे अशी ध्वंडी पिटण्यात आली. काय चाललेय हे पहायला प्रजा झुलुक होती. चबुतर्यामोवती सर्वजण गोळा झाले.

थोड्यावर आरूढ झालेला अशोक थोड्याच वेळात तेथे पोचला. माना घाली

पावून शुभ्या असलेल्या बंडखोरांना संबोधून तो म्हणाला, “तुम्हाला कसला त्रास होता, तर त्याबद्दल तुम्ही अधिकाऱ्यांजवळ बोलायला हवे होते. पण तसे न करता, तुम्ही बंड केलंत, मगधच्या अधिकाऱ्यांना मारून त्यांची मालमत्ता लुटलीत. ही दुर्बुद्धी तुमच्यात कशी चुपचली सांग! बरी!”

सर्वच गप्प होते. थोड्याच वेळात एकजण म्हणाला, “आम्ही इथल्या राजप्रतिनिधींना तक्रारी सांगितल्या होत्या, पण त्यांनी लक्ष दिले नाही. आमची पर्वा केली नाही.”

“अच्छा! मी मानतो की प्रतिनिधींनी तुमच्याकडे दुर्लक्ष केले, पण राजधानीत येऊन तुम्ही स्वतः राजा किंवा मन्त्र्यांशी बोलू शकला असतात ना! तसे का नाही केलंत तुम्ही?” अशोकने विचारले.

बन्दी याचे काही भुत्तर देऊ शकले नाहीत. “राजाकडे तक्रार केली नाहीत, ही

बूक बिसरून जा. पण आता हे सांगा कि, तुम्ही परक्या देशातल्या लोकांशी बाबडूल जर्बा का केलेत? त्यांच्याशी हातमिळवणी का केलेली? अशी काव जरूर पडली होती? आपल्या राज्यातल्या मित्रवात त्यांनी तबब का पालावं? का लुडबुड करावी?" अशोक प्रश्न विचारत राहिला.

कैदी यावरही काही बोलले नाहीत. "आता हे स्पष्टच झालंय की, ग्रीक आणि स्थानीय काही स्त्रापी प्रमुखांनी मिळून हे कारस्थान रचलंय. बंडखोराने हेच भूळ! एका काळी ग्रीक साम्राज्याचा हा भाग होता. भीर्य साम्राज्याचे संस्थापक चन्द्रगुप्त यांनी ग्रीकांना दखून पळवून लावले; ग्रीक तो अपमान असून विमरलेले नाहीत. त्यांच्या प्रयत्नांवरून हे स्पष्ट होतंय. पण त्यांच्याशी हातमिळवणी करून हे बंड सुरू करणारांबद्दल काव बोले मी? त्यांच्या बाबल्याचं समर्थन आपण कसं करावं? आपला देश दुसऱ्यांच्या हाती सोपवण्याची त्यांची प्रवृत्ती नीच आहे. क्षमा करायच्या लायकीचे नाहीत ते! त्यांना शिक्षा मिळावलाच हवी." अशोक शंभीरपणे म्हणाला.

बंडखोरांना कसली शिक्षा मिळणार हे जाणायला जनता बुलसुक होती. बौन तोंडत आता अशोक म्हणाला, "आपल्या राज्यात परकीय लोकांना ज्वाली प्रोत्साहन दिलं, त्या सर्वाना काही बिसं जेईस! त्यांना मरत करपाच्या राजदोष्टांनाही मृत्युदंड मिळेल." घोषणा करून अशोकने येव्हा वज्रवला.

त्याबरोबर "क्षमा करा सुवराज! अजाणतेपने बूक पडली आमच्या हातून! भविष्यात असं फरचार नाही! जाव्ही पुढे साबध राह! आपल्याला प्राणशिक्षा द्या!" असं म्हणत कैदी रडू लागले.

पुन्हा त्यांच्याकडे वळून अशोक म्हणाला, "दोष्टांना दया दाखवणं, त्यांना क्षमा करणं हे जुबिल नव्हे असं म्हणतात. ही शिक्षा इतर सर्वांना जागरूक ठेवील. त्यांना ही एक प्रकारे धमकीच आहे." नंतर एकबार अधिकाऱ्यांकडे पाहून, आपल्या पोड्यावर टांग मारून अशोक शिविरात निघून गेला.

त्याच क्षणे कैद्यांची कसल केली गेली. शिक्षित खातावरून प्रचालक वतले.

अनन्य.

करावे तसे भरावे

दृढनिश्चयी विक्रमादित्य पुन्हा जहाजवळ गेला. प्रेत जाली काढून त्याने ते खांद्यावर आडवे टाकले आणि तो स्मशानाकडे बळला. ताबडतोब वेताळ बोलू लागला, "राजा, यक्षप्राचीच्या राट अंधारात हे स्मशान कसं प्रीयय वाटतंय! पण तू माव बेडर होशुत सरळ जालू लागला आहेस. इतके कष्ट कशासाठी अपुसत आहेस, ते तर कळू दे मला! कसल्या अद्भुत, बायावी शक्ती मिळवण्यासाठी तर ही धडपड नव्हे? पण अशा शक्ति मिळवायला दुसरे अनेक अपाय आहेतच की! स्वातंत्र्याच एक आहे - तपस्या! तपोमेपन्न करू विनक्षय अशा शक्ति मिळवू शकतात. पण असे महापुरुष आपल्या शक्तींना अपुयोग स्वतःच्या फायद्यासाठी कधीच करत नाहीत आपली स्वप्न सरी करण्यासाठी त्यांचा अपुयोग करू शकितारे अवेरो होतात, कारण अशा स्वार्थ-हेरित शक्ति लवच राधु अवत नाहोत. परन्तु

वेताळ कथा

दा सामान्य नियमाविच्छेदी एक साधूने घर दिला, अन् तो सफलहो माला, भविष्यतः तुला या बुद्धावरणावरून मार्गदर्शन व्हाव, म्हणून तुला मी ती कहाणी सांगतो." अन् वेताळ गोंष्ट सांगू लागला.

पद्माकर वरलाकर हे दोघ भायू. पद्माकर व्यापारात युक्तम कबाई करत होता आपल्याच व्यापारात भाकानही भागीदार व्हाव अशी इच्छा त्याने व्यक्त केली पण रत्नाकरने त्याचा प्रस्ताव नाकारला तो म्हणाला, "भला दूर देशी जायची इच्छा आहे. तिवे आशून काही शिकन मी तेंव्हा इस्टेटीत माझा जो काही वाटा असून तो देवून टाकू नला

पद्माकरने पंचांच्या समक्ष पित्याने दिलेल्या इस्टेटीचे दोन सारखे भाग केले आणि एक

भाग रत्नाकरच्या हवाली केला. ती संपत्ती घेऊन तो निघून गेला नंतर तो दीक्षभर फिरला, सर्व सुखें उपभोगली, जवळ होते ते सर्व घालवले आणि पुन्हा आपल्या गावात परत आला सर्व संपत्ती चोरांनी लुटल्याचे भावाला सांगितले

पद्माकरने भावाचे सांगणे खरे मानले आणि त्याला आपल्याबरोबर रहायला सांगितले पण रत्नाकरने त्याचे आमन्त्रण नाकारत म्हटले, "मी आत्माभिमानो आहे, स्वतःच्या पायांवर अर्ध रहायची इच्छा आहे माझी. माझ्यावर विश्वास असेल तर धाडें पैसे कर्ज म्हणून दे, व्यापार करून आपली स्थिती सुधारीन "

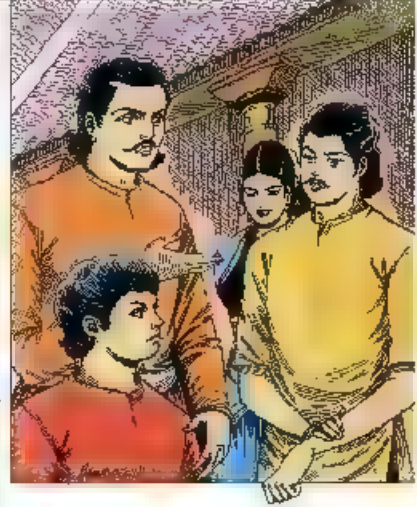
या बोसण्यावर हसून पद्माकर म्हणाला, "अरे वा, आत्माभिमानो म्हणवतोस अन् माझ्याकडे कर्ज मागतोस? तुला तर स्वतःच्या कर्तृत्वावर अवलंबून असण्यास हवं चांगला लायक आहेस न. तुमी लायकी सिद्ध व्हावी म्हणून तुला आपली अबाजबदारी ओळखायला हवी. लग्न केलंस की कठेल अबाजबदारी म्हणजे काय असतं ते? गावातल्या धनवर्धनांची मुलगी हेमा सर्वतोपरी तुझ्यालायक आहे. निर्याशी लग्न कर जिने जागिरे मिळून आपला व्यापार सुरू कर लग्नानंतर नवरावायकोत तुझं माझं असं काही नसतं तेंव्हा त्या घनान तुझा आत्माभिमान आढ नाही येणार." एक महिन्याच्या आतच रत्नाकरचे हेमाशी लग्न झाले. व्यापार करण्यात त्याला सन्नि सहूलोज, पण त्याचे दिवस सजेल जात होते त्याला तीन मुलगेही झाले,

पद्माकरचा एकलता एक मुलगा होता श्रीमुख वयाच्या वहाव्या वर्षी त्याची आई वारली पद्माकरचे बायकोवर प्राणापक्षा अधिक प्रेम होते, तिच्या मृत्यूनंतर त्याच्या शोयतात फिरकी आली. आपली सारी संपत्ती आणि आपला मुलगा श्रीमुख यांना आपल्या भावाहाती सोपवून तो हिमालयात निघून गेला, रत्नाकर आता शूणच घनवान बनला, हेमाही चांगली बुद्धिमान होती, त्यामुळे तिने नवऱ्याला धन व्यर्थ हवें दिले नव्हतं

परन्तु हे बापत्य आता श्रीमुखच्या बाबतीत कोठजीत पडले पित्याची सगळी इस्टेट एक ना दिवस त्याच्या हाती दावीच लागणार होती, पण या दोघानाही त्याची इस्टेट प्रशान घालायला लोभ सुरुला होता त्यानी एक युक्ती करायची ठरवली, ती म्हणजे - गोंड गोंड बोलून श्रीमुखला आपलंस करून त्याला कुचकामी, निहछोगी अनवायचे

एक दिवस रत्नाकर श्रीमुखला म्हणाला, "शिक्षणामुळे मी व्यसनात अडकलो आपल्या वाटची सगळी इस्टेट विकालात काढली, तुझ्या पित्याने मग माझे शिक्षण थांबवत अन् तेंव्हापासून मी चांगला माणूस बनलो तूही न शिक्षणातच तुझ कल्याण आहे "

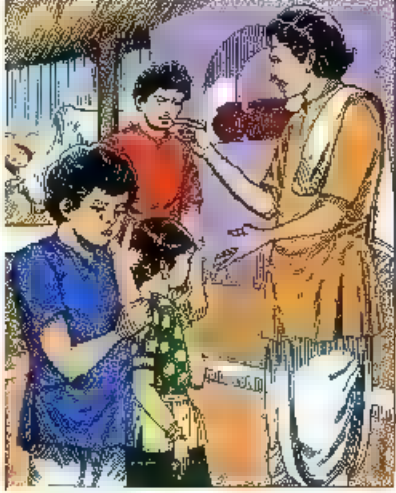
श्रीमुखने शिक्षण सोडून दिले "या वाटात इतर कितीतरी माणसं आहेत; पण तुझ्या बापाचं तुला माझ्याच स्वाधीन केलं की नाही? त्याचं बहुधा असंच मत असावं की, फक्त माझ्यामुळेच तुझ कल्याण होईल, तेंव्हा इधून पुढं नू माझच सर्व काही ऐकावसा हवं दुसरे कोणी काहीही म्हणालं, तरी तिकडं

कलाडोळा करायचा, काय?" रत्नाकर, मंभीरपणे बोलला, अन् तेंव्हापासून श्रीमुख काकाचंच सारं ऐकू लागला, त्याप्रमाणे वागू लागला,

"घन शाश्वत नसन माणसानं खर पाहता संहनत करून आयुष्य कंठावं, श्रमपासून घरच सगळ कामं तूं संभाळायला लाग," रत्नाकरने सांगितलं. आणि तेंव्हापासून श्रीमुख घरच्या तोकटापैकीच एक बनला.

"तुला कदाचित् असं वाटत असेल की सगळं काम आम्ही तुझ्यावर टाकलं आहे अन् बाकीचे आम्ही सारेजण काही कामच करत नाही, त्याचं नुकसानच होतं तुझी आई दारवाबरोबर बडोत स्वतःला

विचारांतच हरवून बसले अन् घरदार सोडून निघून गेले, विचार कापे सोडून दिले असते, तर आज ते आपल्यात राहिले असते. तंहा विचार करावचा भार तू माझ्यावर सोपव. समज, की आम्ही तुझे सालक आहोत, आमची सेवा करणे हाच आपला धर्म समज तुझा झुठार झोर्ल अथ " रत्नाकरने त्याला अपदेश दिला.

जे लोक हे सारे पहात, ऐकत होते त्यांना याबद्दल फार वाईट वाटले. श्रीमुखबद्दल ते सहातुभूती दाखवू लागले, काही लोकांनी रत्नाकराकडे तां अन्याय करत असल्याबद्दल बोलायचेही धावस केले. पण त्यांना विरोध करत रत्नाकर म्हणाला, "याचा बाप आहे मयासी हाही संन्याशासारखा वागू पहातोय. गुरू शंकरनंतर आमच्या या श्रीमुखलाच हे

शायज झाले, आम्हालाही असंच जगावंसं वाटतंय, पण आम्ही काही तितके भाग्यवान नाही आहोत आमची इच्छा तर आहे, की त्याला आमचं भाग्य मिळावं पण तुसतं मनत आपून काय तसं घडत असतं? प्रत्येकाचं भाग्य निराळे '

बोलणे ऐकून श्रीमुखला तर आपण किती भाग्यवान! " असे वाटलं, अन् हे भाग्य काकामुळे मिळाले; काकाही आपल्यासारखे भाग्यवान बनू इच्छित आहेत पण त्यांना मात्र ते जमत नाहीय " असेही वाटले, हट्टहट्ट हा विचार त्याच्या मनत पक्का रोवला गेला.

अशीच पाच वर्षे निघून गेली

हिमालयात गेलंला पन्नाकर मन शान्ती साठी वपत्ता करत राहिला, त्यामुळे त्यांना काही शक्ती प्राप्त झाल्या. आता गुलारा भेटायला मुलूक होऊन तो गावी परत आला.

दाढीमिश्या वाढल्या असल्यामुळे रत्नाकर त्याला ओळखू शकला नाही त्यानेही ओळख दिली नाही साधू घरासमोर खुभा पाहून रत्नाकरने त्याला आत बोलावले

रत्नाकरने श्रीमुखला साधूच्या सेवेला लावले श्रीमुख मोठ्या थडाभक्तीने सेवेला लागला, त्याच्या गरजा पुरवू लागला, थोड्याच वेळात आपल्या मुलाचे घरातले स्थान पन्नाकर समजून चुकला, आपल्या दु खावर ताजा फिठवणे त्याला कठीण जायू लागले, श्रीमुखला तो म्हणाला, "मुला, बरे तू तर या घराचा सालक! तोंडर बसायची अशी दु स्थिती कशी अन् का तुझ्यावर येऊन पडली?"

"हे माझे दुर्भाग्य नव्हे, सौभाग्यच आहे

की!" श्रीमुख स्पष्ट म्हणाला, "बर, तुझा काका दुष्ट आहे. फसवलेय त्यानं तुला! ' पन्नाकर सूडभावनेने बसत बोलला.

साधूकडे नाराजीचा कटाक्ष टाकत धावत बाहेर जाऊन श्रीमुख रत्नाकरला म्हणाला, "जे साधू तुझाला बुद्ध, धोकेबाज म्हणतोय काका! मला सहज नाही होत ते! मी नाही त्याची सेवा करणार "

श्रीमुखला बरोबर येऊन रत्नाकर साधूनवळ येऊन म्हणता, "मला बाळवं होतं की आपण खरेच श्रेष्ठ साधू आहात, पण आपणही या बाकी लोकांप्रमाणेच मला बुद्ध, धोकेबाज म्हणताय! मला तुमचा संशय येतो आहे, माझा हा पुतण्या माझ्यावर प्राणापेक्षा जास्त प्रेम करतो, तो माझ्या अगावर माशीही बसू देत नाही हे मला तुम्हाला कळलं तर बरं होईल "

पन्नाकरही नाराज होत म्हणाला, "मी खराच साधू आहे, तुम्ही वगजानी ओळखलीय मी. तुला माझ्याबद्दल ज्ञो संशय आहे, तो दूर करण्यासाठी श्रीमुखला एक वर द्यायची माझी इच्छा आहे." नेतर मुलाकडे पहात तो म्हणाला, "दुसऱ्या काणाचं तुकमान होणार नाही, अशी इशता घेऊन तू वर माग."

श्रीमुख रत्नाकरच्या तोंडकडे पाहू लागला रत्नाकरने त्याला मानेने 'होय' म्हणायला सुरुवात

"मी मोठे भाग्यवान आहे माझ्याबाबत सर्व विचार माझे काकच करतात, त्यामुळे माझी स्वतःची अशी काही इच्छाच नाही," श्रीमुख बोलला. रत्नाकर गवनि हसत म्हणाला, "पाहिलं त" श्रीमुखला

चाटोस

स्वतः सांझेही काही विचार करायची गरज नाहीय "

आता सर्व परिस्थिती पन्नाकरच्या तक्षत आली भावाने आपल्या मुलाना पूर्णतः कुचकामी बनवले आहे हे त्याच्या तक्षात आले, अशा मुलाचं आता आपण कसं करायला करू शकू या विचारात पडला तो.

रत्नाकर म्हणाला, "श्रीमुख, साधू महाराज इतका जोर देत आहेत, तर काही न मागणही बरं नव्हे तुम्ही स्वतःसाठी काही इच्छा नसेल, तर माझ्यासाठी असा वर माग की, मी नेहमी सुखी, सतुष्ट रहाव, हे महाराज तो वर नक्की देतील!"

तणाचाही विलंब न करता श्रीमुख बोलू लागला, "माझी अशी इच्छा आहे की, माझे सारं भाग्य काकाच होवो त्यांचं भाग्य माझे

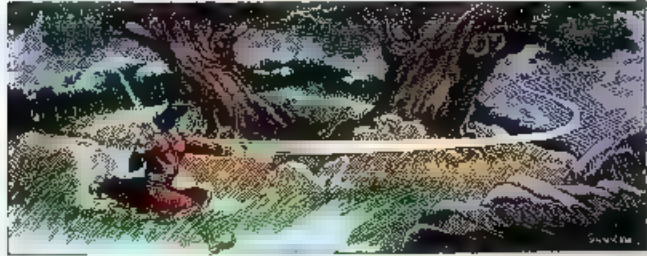
होवी त्यांना संतुष्ट ठेवायचा हाच एकमेव मार्ग समजतो मी.” पद्माकरनं यावर 'तथास्तु' म्हटले तांवर फलित झाला त्या दिवसापासून श्रीमुख घराचा मालक झाला अन् रत्नाकर त्याच्या कुटुंबासह भोकर बरता, स्वतःबहुन काहीच न बोलता पद्माकर हिमालयात निवृत्त गेला.

गोष्ट सांगून वेताळने विक्रमला विचारले, “राजा, तान्त्रिकाशिवाय कोणीही साधु शक्तीचा बुपयोग स्वार्थासाठी करत नाही, ते साधुलक्षण नव्हे तसे केल्याने फळही मिळत नाही. पण पद्माकरनं स्वार्थानं आपल्या मुलाच्या भल्यासाठी कर दिला; आपल्या भावाचं नुकसान करणाऱ्या वर दिला, अन् आश्चर्य म्हणजे तो सफल झाला! तुला हे विचित्र नाही वाटत? धर्माविरुद्ध विस्तर नाही?”

विक्रम भुत्तरला, “रत्नाकरची नियत खराब होती अन् लोभ त्याच्या मनात घर करून होता, त्यानं इतकाही विचार केला नाही की हा आपला सध्या भावाचा मुलगा म्हणजे स्वतःच्या मुलासारखाच आहे. त्याने श्रीमुखला पंगु, अकर्मण्य बनवले,

निवारशक्तीही कळून घेतली त्याची एकाद्या जड पदार्थासारखा बनवला त्याला! त्याची चेतनाच उणू काढून घेतली. नुसताच 'होयजा' बनवला त्याला. पण अंत करून स्वतः सणलेल्या खड्ड्यात तो स्वतःच पडला. शोकेबाज रत्नाकरच्या गोठ गोठ बोलण्यामुळे श्रीमुख स्वतःला धर्म्यदात समजू लागला. हाता आपला काका धर्म्यहीन आहे, बसे त्याला वाटू लागले त्याचा हा विश्वास दृढ होत गेला, वर भागण्यात कुणाचं नुकसान करण्याचा त्याचा हेतु तव्हताच. अमुक परोपकार बुद्धीमत्त्व त्यानं वर सांगितला त्यामुळे तो फलितही झाला साधु संन्यासीच नव्हे, तर दुष्टाला जे कोणी दंड देतात तो धर्मसम्मत्तच असतो. पद्माकरची इच्छा असती, तर तो स्वतःच सर्व शक्तीनिशी खलाखला शिक्षा करू शकला असता. पण त्यानं तसे केलं नाही. पुढांना बंड देण्यात प्रज्वलित असतं ते धर्मसम्मत्तही असतं हा स्वार्थ नव्हे अन् धर्माविरुद्ध तो नव्हे!”

आता राजाचें मौन थंग करण्यात सफल झालेल्या वेताळाने त्याच्या हातावर तुरी दिली अन् पेंतासह तो अदृश्य झाला!

भाटचे वाक्चातुर्य

स्वयं जुनी गोष्ट, राजदरबारात नारायण भट्ट नावाचा एक सुशमस्कच्या होता आपल्या ममयसुचकतेनं आणि वाक्चातुर्यानि वरबारी मंडळींना अन् राजाला तो खूश करत असे. राजाने आपल्या किल्ल्याच्या दुसऱ्या बाजूला त्याला एक सुंदर घर बांधिस म्हणून बांधून दिले होते.

कसलाही त्रास न होता नारायण भट्ट त्या घरात अनेक वर्षे आनंदाने राहिला. पण नुकतेच काही दिवसांपूर्वी बहुमल नावाच्या एका मल्लाने त्याच्याजवळचे घर विकत घेतले अन् त्यात तो राहू लागला, बास तेंव्हापासून भट्टाचे शोष जुडाली!

याचे कारण होतं बहुमलचा पाठीव कुत्रा! तो रात्रभर भुंकत राही त्याचा आवाजही फार मोठा होता त्यामुळे भट्टाला शोष घेत नाहीशी झाली. त्याचा वास दिवसेंदिवस वाढतच चालला, थोडे दिवस

त्याने सर्व सहन केलं, पण परिस्थिती हाताबाहेर गेल्यावर तो बहुमलशी आवाजत बोलला. बहुमलला त्याने असे सूचवले की रात्री कुत्रा भुंकू नये अशी काही व्यवस्था त्याने करावी.

यावर जोराने हसत बहुमल म्हणाला, “मी कुत्रा पाळल्यामुळे पोरचिलटांची भीती नसतं झालं यात तुझी कल्याणच आहे ना!”

“कल्याणाची गोष्ट देवाला ठाऊक! तू आपल्या कुत्र्याला असे प्रशिक्षण दे, की तो नवीन साणसांना-चोरांना पाहूनच भुंकेल! तू वर तशी व्यवस्था न केलीस तर तुझ्या कुत्र्याचं तोंड कायमच नन्द करायची मुलम व्यवस्था मी करीन!” नारायण भट्ट धस-क्षीच्या आवाजात बोलला.

त्याच्या जालण्यावर व्यंगाने हसत बहुमल म्हणाला, ‘तुला कदाचित वाटत असेल की मी एक आपला भावठी कुत्रा

नंदिल चव्हाण

ठेवलाय भाणून' पण तो आहे शिकारी कुत्रा माणूसच काय, पण वाप जवळ आला, तरी तो त्याच नरक पकडील " बन् त्याने घराचे दार बन्द केले.

यानंतरही चारपाच दिवस भट्टने कुत्र्याची करकूर सहन केली पण राहवेनास झाल्यावर एका रात्री कुत्रा भुंकायला लागल्याबरोबर एक आख्या लाठी घेऊन कुत्र्याजवळ जाऊन त्याने एक जोरदार प्रहार कुत्र्याच्या कमरेवर केला, त्यामुळे त्याचे पंकाच मोडलासारखे झाले.

कुत्रा वेदनेमुळे जास्तच जोराने भुंका लागला बहुमल बाहेर येऊन म्हणाला, "वा रे वा इतक्या दिवसांनंतर माझ्या कुत्र्याने चोर पकडला नरा!" अन् तो नारायण भट्टवर हाडप घालू लागला.

इतक्यात "बाब, मी चोर नव्हे! कुणाला पाहून भुंकावे, केल्या भुंकावे हे समजण्यासाठीच मी आज कुत्र्याच्या पंकाटात लाठी मारलीय," भट्ट बोलला.

ते ऐकून रसाने धुमसत बहुमल म्हणाला, "माझ्या कुत्र्याला मात्पाच घाडस केलेस काहीही झाल तरी मी सहन नाही करणार ते! हुन्हा कधी माझ्या कुत्र्याला असं मानसं.

तर तुझ कंबरवही माडीस मी" बोलताना दातळांठ बावत होता तो.

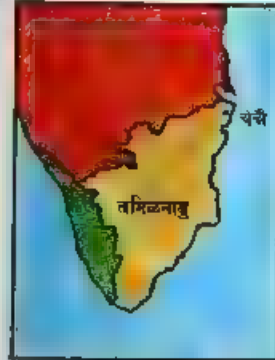
"तसं असेन तर मी त्याच्या डोक्यावर मारीन बघ, पडाल रहा" नारायण भट्ट बोलला.

बहुमल पायाखालच्या जमिनीवर पाय आपटत म्हणाला, "तू डोक्यावर मारलंस, तर मी तुझ डोकं फोडीन पायावर मारलंस, तर तूझे पाय कापून टाकीन समजत?"

"होय छान समजलं! यापुढे रात्री तुझ्या कुत्र्याने माझी झाप मोडली, तर मी त्याची थोपूट फिरगळीन, त्याचे मळू कंस भादळून ते तुला विसू नयेत म्हणून त्याचे तूर्ण करीन, तो वेदनेन विव्छत राहोन, अन् तुलाच चावायला येईल," जसे म्हणून भट्ट तिथून गेला.

धट्टचे पांडित्य आणि बुद्धिमत्ता पाहून बहुमल अवाक झाला राजाने त्याला इतका सुन्दर जंगना बांधून का दिला हे ही त्याला समजले.

बहुमल भट्टच्या वाक्चातुर्यावर जूझाला त्याने कुत्रा रावो धुंका नव्हे, असे प्रशिक्षण त्याला द्यायचे ठरवले

समुद्रकिनाऱ्यावर सहल - १८

वेने मध्ये

अनंदांकन - गीरा नायर & चित्रकला . के एस गोविंदराम

सेण्ट जॉन किट्टा तर बतला परंतु ही नैसर्गिक वन्य असेल तो जसा तसल्यामुळे फ्रान्सस डे ला चागलेच फैलावर घेतले गेले. महाजनां समुद्रात दूतय तरंग टाकावा लागे आणि घवासी व झाल लाकडी फळ्या जोडून बनवलेल्या चपट्या तराफ्यांवरून किनाऱ्यावर आणोवे लागे परंतु १८८१ पर्यंत मरीना बीचच्या भुतरेला एवढे असे सुलस कुचिम बत्तर बनवण्यात आले की ते आज जहलान्चा आवागमनाचे एक प्रमुख केन्द्र बनून आहे.

मरीना बीचच्या दक्षिण टोकावर सेंट थॉम बॅसिलिका (मोठे बची) आहे, येशूच्या बारा प्रमुख शिष्यांपैकी एक सेंट थॉमस विदीसलच्या समाधीवर हे बनवलेले आहे. असे दावसे बाहेर मी सेंट बॉमस लन ५२ बघे भारताने आले होते. सर्वेच्या इराक्याच्या रगोत काचंगेचे या संताच्या भारतात पोचण्याच्या व ख्रिश्चन धर्माचा इथे प्रसार करणाऱ्या प्रसंगीची चित्रे बनवलेली आहेत, सेंट थॉमच्या अष्टाव अद्याप, गदीच्या किनाऱ्यावर थिलमॅसिफिकल तामादगीचे चित्रकलेत आहे.

मोसायटीची स्थापना मादाम क्लायटस्की व कर्नल ऑल्फोर्ड थॉमो अर्गोकेन केली होती. अडयारच्या या थिलवर्केश्वर स्थापना हा थॅनी वेझन यानी केली या एक इंग्लिश स्त्री इतल्या परंतु त्यांनी आपल्या स्वातंत्र्य संग्रामात अहमहोमकेने शारा घेतला.

व्हिऑर्गॅफिकल सोसायटीचे मुख्यालय पौर्वात्य संस्कृत लि संजं धोब्या साहित्याचे सर्वात सुन्दर संग्रहाणिका एक आहे त्यात १,६०,००० छापील पुस्तके व ताड पत्रावर लिहिलेल्या सुमारे २० ००० पोथ्या आहेत सांसायरीच्या ग्रहा नाव सर्व धर्मांची युपासनागृहे आहेत आणि १०० वर्षांचा जुना मादला जाणारा एक विशाल शटवृक्ष आहे याच्या छायेत ३,००० माणसे एकाच वेळी सामावली जाऊ शकतात

कशीविश्वनाथ

शास्त्रीय संगीत व नृत्याचे विश्वप्रसिद्ध केंद्र 'कलाक्षेत्र' ही या सांसायरीपासून फक्त वृद्ध नाहोव याची स्थापना श्रीमती रुक्मिणीदेवी अहलेल यांनी सव १९२६ मध्ये केली. त्या स्वतः भरतनाट्यम्यच्या सुप्रसिद्ध नर्तकी व व्हिऑर्गॅफिकल हस्त्या

६. भारतातील पवित्र भरतनाट्यम् हा नृत्यप्रकार १९३० च्या दशकापूर्वी केवळ मंदिरातून देवदासी ह्याच सावर केला जाई कुलीन घरातील मुली भरतनाट्यम् शिकतील अशी कल्पनाही असतच कोटीतील भाटे, पण श्रीमती अहलेल ही संतावुती बदलण्यात सफल झाल्या आणि आपल्या कलेच्या द्वारे त्यांनी केवळ भरतनाट्यम्यचे महान क्षेत्र बनवले.

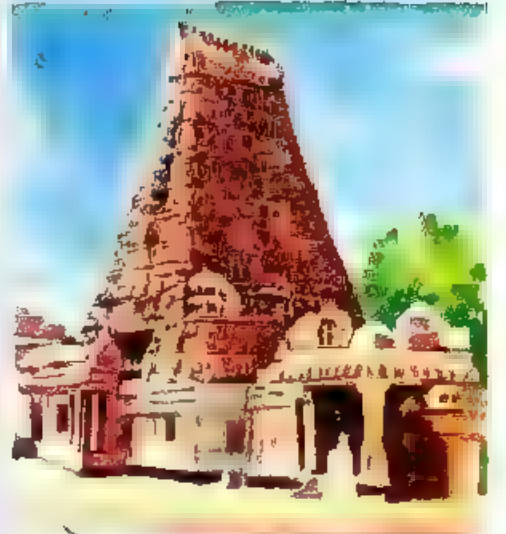
येथून जरासे दक्षिणला गिडो राष्ट्रीय अख्यान आहे. आपल्या देशातील वैसांगिक अख्यानपैकी हे एक असून येथे आजूतही काळवीट (काळी हरण) आढळतात. तमिळनाडूचे राजभक्त, इशियत इन्स्टिट्यूट ऑफ टेक्नॉलॉजी (आय आय टी) व थायल्यातील सर्वात जुने इन्जिनियरिंग कॉलेज गिडो इन्जिनियरिंग कॉलेज याच अख्यानच्या नावावर आहेत भारतातच येथून राहिलेले अमेरिकन संप्रिमेसी रोम्युलस व्हिलेकर यांनी आपले संपादनही येथेच बनवले आहे यात आपण भारतातील विविध जातींचे साष्ट पाहू शकतो, त्यांना स्पष्ट करू शकतो व त्यांचे फोटोही काढू शकतो.

अरी एक कथा आहे की, सव पार्वती एकदा आपलात राण्या भारत बसले होते, पार्वतीच लव दुसरेकडेच कुठे होते शंकराला वाढले की, ती आपले मोलण एकत वाहोय 'सानी शाप येजून पार्वतीला लांडोरे बनवले पार्वतीने लांडोर (मविल) रूपाने तपस्या करून शिवाला प्रसन्न केले व आपले

पहिले स्व पदत मिलावले तिने तप केलेल्या स्थानाला मैलापूर मयूर पुर) म्हणतात.

कृपानीश्वर मंदिरात पुनै वृक्षाच्या छायेत वननं त्या देवकुळात आजही लांडोर रूपात राह्या पार्वतीची पूजा केली जाते हा वृक्ष येथेपलीत सनांत गुण्या वृक्षांमध्ये गणला जातो

कृपानीश्वर मंदिरापासून थोड्या अंतरावर लूज चर्च आहे हे जेही मधील सर्वात जुन्या चर्चस्पैकी एक असून ते १५५३ ते १५५८ च्या काळात पोर्तुगीजांनी ज्वालितेथे सारा मंदिराच्या समानार्थ नांवले आहे. कथा अशी की एक

पार्वतीश्वरी मन्दि

पोर्तुगीज बहज समुद्रात बुडाले त्यातसे काही नावाडी पोहत राहिले त्यांना एक तीव्र प्रकाशाचे ज्योत दिसले व त्या दिशेने पोहत ते किनाऱ्यावर सुरक्षित पोचले. परंतु तिथे पोक्ताच ज्योत मात्र अदृश्य झाली! वृत्तबतेथे ज्योत दिसल्याबारी त्या पाश्चिमांनी हे चर्च आंमले

ब्रिज्जिनेन ही १४०० वर्षांची जुनी वस्ती असून, येथे एक पार्श्वधारवी मन्दिरे आहे हेही वेब्रमधील सर्वात जुन्या बांधकामांपैकी एक होय. येथे ओंकरुणाची पार्श्वच्या (अर्जुनाच्या) मारणीच्या रूपात पूजा केली जाते

ब्रिज्जिनेनच्या पुढे येथेच्या पूर्वभागात बहुरर बोट्टम् आहे हा एक विशाल सभामंडप असून तो ई.स.पू. १४ व्या पहिल्या शतकातील तमिळ सन कवि निरवहृवच्या स्मृतिप्रदीप मूकताच काथण्यात आला आहे तिरुवहृवरचा १,३३० तमिळ सूत्रे असणारा मल्लन् नेसिणव्य या मंडपाच्या सांबांवर कोरलेला आहे. खोद रीनास्ट दगाडाचे बनवले आहेत.

हे मंदिर म्हणजे ३३ मीटर उंच असा रथच आहे यात तिरुवहृवरचा पूर्णाकृति पुतळा स्थापन केलेला आहे. १५ जव वसुतव्यावर बनला आहे, त्यावर तिरुहृरुळाच्या १३३ अध्यायांची वृथाव विथे

लोकसेली आहेत. या महानगर एकाच वेळी ४००० भाषण करू शकतात. आशियातील हा सर्वोच्च मोठा सभागृह मानला जातो. आपली एक बुद्धेदनीय वृत्तासना स्थल म्हणजे अण्णा साहे (मार्सेट रोड) च्या एका कोपऱ्यावर अहमारी बाबुजंड लाईट्स मशीन, या मशीरित १००० दिवे तावले जात असत.

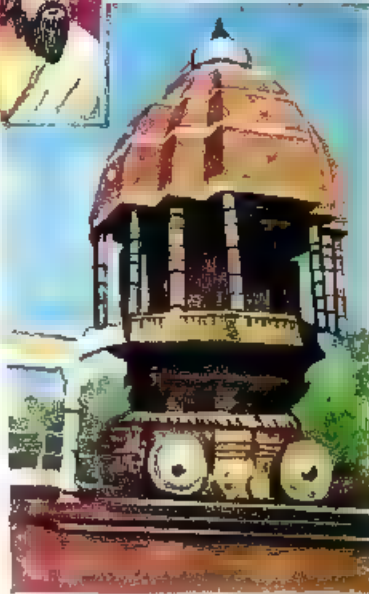
पेलेने काढण्याकड पुढावर 'बर्मिंघम हॉलिवुड' म्हणतले जाते, येथे अनेक फिलिम स्टुडिओ आहेत. यात दक्षिण भारतातील भव आवातुत आणि हिलोतुतही फिलिम बनवत. विदेशी फिलिमचे टविंगही येथे केले जाते.

वैलेचा मन्त्रान गुन व ब्रमिड औद्योगिक मारग आहे. येथेच, येथील इन्स्टिटयुल कोच फिटरगे पुण देशगत प्रमिड आहे. येथे लामागाडीचे डबे बनवले जातात. फेबरीची हॉस्पिटल हृदयाच्या शस्त्र क्रिमेसारी प्रमिड आहे. पेन्सिल्वेन बवळचे फाशी विश्वनाथ मन्त्रि आहे. दरवर्षी निदधनीच्या अवातल वैकटेश्वराला कार्पण केव्या जाणाऱ्या छत्र्या एक रात इथे ठवून नंतर निकपतीला रवाना होतात.

मंदिरांबरोबरच तावकर धर्मशाळा नावची एक धर्मशाळा आहे. १७६० च्या आसपास प्रथम येथेथे रहावला असलेल्या गुजराथी परिजगातील एक असणाऱ्या तावकर परिवाराने ही धर्मशाळा बांधलेली आहे. एके काळी नावकर हे चेन्नैमधील एक प्रसिद्ध जव्हरी होते. १८०४ मध्ये या परिवारातील बोन तेंपानी एक दुसऱ्या स्थापन केला. याच्या दानातून हे मंदिर बांधण्यात आले.

संत कवि विठ्ठलपुर

वल्लुवर काट्ट

© Anirudh Bharati, Bharatya Vidyya Bhavan, 1997

दिवा-स्वप्न

रतनपुर बाँवच्या एका शेतकऱ्याचा राही भावाचा एक तरुण मुलगा होता, शेतीच्या कामात आपल्या बापांना तो मुळीच मदत करत नसे. राजकन्येशी लग्न करून राजा बनायचे दिवास्वप्न तो सदा तू कदा फ़ात असे बापांना त्याच्या या तऱ्हेवाईकपणाला कंटाळून त्याला घरातून हाकलून दिले.

राहीला बापाचे हे कृत्याही शुभसूचकच वाटले. सरळ राजधानीला जावून तो आपला मामा कालू याच्याकडे पोचला. या मामाने पूर्वी राजाच्या सेनेत काम केले होते. साहस व धैर्य या गुणाबद्दल राजाकडून त्याला पारितोषिकही मिळाले होते. त्याची मुलगी महिका ही राजकुमारी विधवध हिची प्रमुख परिचारिका होती.

सुंदर व दृष्ट पुष्ट राही कालूना खुपच आवडला, त्याला पाहून कालूला आनंद वाटला. अक्षा तरुणाला राज-दरबारात

सहजपणे नोकरी मिळून जाई म्हणून कालूने विचार केला की, याना अगोदर नोकरी लावून देऊ. अन् नंतर आपल्या मुलीशी त्याचे लग्न लावून देऊ. घरजावई जतून आपल्याच घरी राहील तो.

आपला हा विचार त्याने राहीला सांगितला. राजदरबारात नोकरी मिळण्याच्या कल्पनेने तो खुषा तर साना, पण महिकाशी लग्न मात्र त्याला पसंत नव्हत. आपला हा विचार त्याने एकट होऊ दिला नाही, मनात त्याने विचार केला. गड तर जिंकू, मग शाहू लक्षाचे काय ते! त्याने मामाला ह्मकार दिला.

अगोदर राहीला सैनिकाची नोकरी मिळवून घ्याव्या कालूचा विचार होता. पण ह्याने या नोकरीला नकार दिला. त्याने स्पष्टच सांगितले की, 'ढाल-तलवार बघी! जेवून नगरापासून दूर डोंगराळ भागात फिरणे

जगन्मोहन बुर्ज

आपल्याला वाचवणार नाही.' यावर कातू म्हणाला, "तर मग पहावेकऱ्याच काम घे आणि रात्री भगवतल्या रस्त्यावर पट्टारा दे." त्याने हे कामही नाकारले. "रात्री नगरातल्या रस्त्यावर फिरून दसऱ्याक करण आपल्याला मुळीच आवडणार नाही" असे त्याने सांगून टाकले.

दांघाचे बोलणे ऐकून राहीला स विचारताच महिकाने त्याला एक नोकरी मिळवून दिली. आता त्याचे काम होते रात्री किल्ल्यात राहून प्रत्येक प्रहराची घटा वाजवून वेळ सूचित करणे.

नोकरी फारचला लागून दिवस, रात्रकडे अन् महिनेही निघून गेले. पण राजकुमारीचे नसने दर्शनही त्याला लाभले नाही अगदी रहस्येनासे झाल्यावर त्याने एका माल्याला

'राजकुमारी या बाजूला केंडा केंडा घेते याबद्दल विचारले.

म्हणतारा माळी हसून म्हणाला, "अरे राजकुमारीला इकडे यायची काय गरज? सगळे जित जाहे न, त्याच्या पलिकडे ती भुवनात आपल्या लव्यासह वेळते. तिच्या तलावात जलक्रीडा करते आणि नंतर अंत पुरात निघून जाते. राजकन्येला पहायची तुम्ही इतकी तीव्र इच्छा असेल, तर एक-दोन महिने धीर धर. राजा तिच्यामाठी बरसंशोधन करत आहे. विवाहाच्या वेळी तर आपल्यासारखे सर्वजण निला पाहू शकू."

राजकुमारीच्या विवाहाबद्दल ऐकून राही फार चिंतेत पडला. आपले हृदय बंदच पडेले असे त्याला वाटले. थुशोर झाला तर ती हानवी निसटेल असे वाटून तिला घेतायचा एक शुपाय त्याने शोधून काढला. कुत्र्या दिवशी राजकुमारीमाठी कुले घेऊन जाणाऱ्या दासीला तो धेटला बोलण्यात गुंतवून तिला न कळत बागेवर लिहून आणलेली चिथ्ती त्याने फुलाच्या परडेत लपवली.

पत्रात त्याने लिहिले होते, "आपणासाठी मी फार दूरच्या यावाहून इथे आलो आहे त्यासाठी मी एक जगल पार केले, दोन नद्या ओलांडल्या आणि हांगण्ड सुलुखानून चालत आलो. इतके कष्ट मी केवळ आपणासाठीच केले रात्री घटा वाजवण्याच कामही मी आपणासाठीच स्वीकारलेय. आपला - राही."

रात्री परळी घेऊन निघून सर गेली; पण अता इकडे राहीला भीती वाटू लागली त्याने ऐकले होते की राजा शासनगच्या बाबत फार

कडक आहे. कोणावर खप्पा मर्जी झाली, तर तो ज्वल कर तांबा ठेवू शकत नाही गुन्हेगाराला अव्यक्त कडक शिक्षा देता किल्ल्यातले इतर लोक यासंबंधी निरनिराळ्या गोष्टी सांगत असतात त्याच्या मनात आले, "माझी नक्षीब बरे तमेल, तर ती चिथ्ती वाचून राजकुमारी चापलीच भवकेल अन् ती चिथ्ती आपल्या पित्याला दाखवेल मग भरलीच की आपली कबळी" राजा आपली चांगलीच चासरी लोळवेल, आपले तुकडे तुकडे करून कोवल्या-गिधाडांपुढे टाकेल."

विचार करत करता त्याची काळजी वाढत गेली असे त्याचे मानसिक संतुलन बिघडले. अन्नाद झाल्यासारखा वागू लागला तो. पहिल्या प्रहराची घटा त्याने वाजवलीच नाही आणि दुसऱ्या प्रहरात एकत्रच तीन वेळ वाजवले!

तोन टोल ऐकून राजा दचकून आपल्या बिछम्यावर उठून बसला. दररोज तिसऱ्या प्रहरा जागायची त्याची सवय होती. दासी येऊन त्याला थुलवत असत, पण आज तसे घडले नाही त्याला याचे आश्चर्य वाटले आणि नाराज होऊन त्याने टाळी बाजवली. आवाज ऐकून दासी धावत आल्या राजाने त्याला चांगलेच फैलावर घेतले नंतर आहिके भुरकून तो न्याहारीमाठी मुदणकऱ्याकडे बठला पण तिथे तर अंधारच अंधार होता, हाताळ झालेल्या रज्जाला असे का होत आहे हे समजेल, विचार करत तो बसून राहिला. बराच वेळ बसला तरी चौथी घंटा वाजलीच नाही लेंड्या प्रहाराकऱ्याला बोलावल्यावर राजाला समजले की अजून तिसरा प्रहर संपादला पुष्कळ अवकाश आहे हे

समजल्यावर राजा संतापना न त्याने राहीला बांलावून घेण्याची आज्ञा दिली

राजकुलून बोलावणे आल्यावर आपल्या पत्राबद्दल त्याला कळले असल्याची राहीलाची खात्री झाली. आज आपल्याला नक्षीब फारही दिली जाणार असे वाटून तो घाबरत, थस्वर कापत शिपायांबरोबर बांधून रज्जासमोर कसाबसत गुमा राहिला

त्याला पहिल्याबरोबर राजाने विचारले "अरे, रात्री घंटा तुंच वाजवतोस मा?"

राहीच्या लोंडून शब्द फुटत नव्हता कापत कापत त्याने हाकगारात्मक मान हलवली

त्याची दयनीय अवस्था पाहून राजाला खरोखरच त्याची दया आली आता काहीशा आश्वासक आवाजात त्याने विचारले, "तू

किती वर्ष हे काम करत आहेस?" "तिसरा महिना चाललाय महाराज!" राही भीत अंत झुतरला. एकवार त्याच्याकडे आपादमस्तक लज्ज झकून राजा हसत म्हणाला, "तु चंगला धडपुष्ट अन् बलबल दिवतोस तुला तर सैनिक म्हणून नोकरी मिळामला हवी होती, पण कोणी तुला हे घंटा वाजवायच काम दिवें, कुणास ठायक! आता एक आठवडभर नीटपण हे काम संभाळ, नंतर सैन्यातील सांगून तुला सैन्यात भरती करवीन."

पण अजूनही त्याचे थरथरणे संपले नव्हते बघावल्याच्या आनंदाने तो तेथून हळूहळू निघाला पण अजूनही बाक्यावर काळजी होतीच की राजाला पत्राची गोष्ट कळेल अन् मग आपली खैर नाहीच!

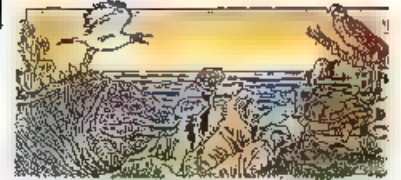
मात्र सातही घातून तो किल्ल्याच्या प्रवेश दाराकडे जाऊ नमाला अन् मल्लिका समोरून आली. ती म्हणाली, "अरे माझ्या मोठ्या सज्जया मला माहीत आहे की, आपले कुणाम सोडून तु माझ्यासाठीच येथे आला आहेस? पण आपल्या मनची गोष्ट सांगायला तुला ती फुलांची टोपलीच मिळाली? मी त्या मळठा राजकुमारीसाठी बनवते बरं दानं ती

चिह्नी माझ्याच हाती लागली राजकुमारीच्या हाती पहली असवी, तर पुढीं डोकें कापून किल्ल्याच्या दारावरच लाटकावले असतं तिनं, तिचा वाटले असतं की, तु प्रसन्न तिलाच लिहिलं आहेस! बाबा दोन-चार दिवसांतच आपल्या दोघांना मज्ज करून देणार आहेस, अन् चिह्नीवर भाडं नांव लिहायचीही लाज वाटली तुला? शेवटी खेडवाळूच ना तु?" अन् हसत हसत ती अंत पुराकडे निघून गेली.

मल्लिकाचे बोलणे ऐकून पहाडाचे ओले डोक्यावरून ह्म झाल्यासारखे वाटले राहीला. आता जरा निविस्त होऊन तो विचार करू लागला, "मूर्ख बनून केवढी मोठी चूक केली होती मी? जरा इकडे-तिकडे झालं असतं तर फाशी झाली असती मला. बरं झालं, वाचलो! माझ्यासमोरून दिवसा स्वतः पहाणं बरं नव्हें, आपल्या संपर्कातच रहावं बापण, अन् सारतीनुसार काम करावं जमिनीवर थुबा राहून आकाशातून स्पर्श करू पाहीन, तर असंच फळ मिळेल मल्लिकानं वाचवले नसतं, तर काय झालं असतं माझं? मला राजकुमारी नकोच, मल्लिकाच बायको म्हणून योग्य आहे आपल्याला

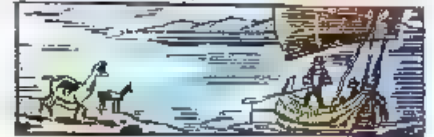

शान्दोषा सोनेरी क्षण - १२

१ विपुललाल/अनिल पेंडसेन पळो
जगान फन. या दोघ संभरातच अण्ण को'बंछातील कामवे मोठ मोठ्या इशाना पळो पांघ्यावरीलवरच पोचवत पळीहो सहाजीबन ११६/१२

जगात हे कोडे आढळेल!

४ सर्वात महान देश
हा फक्त अर्धा काळ कि.सी. होय अक्षपारा देश असून त्याची लोकसंख्या हजारोवरच आहे. हा सर्वात लहान देश असूनही त्याचा बाबला स्वतःच अजब असून आपले राष्ट्रगीत ही आहे.

५ सर्वात हंद असणारा लांबच लांब पुल
यानाच्या प्रवेशात ओल्डवोट हेबर असे संबोधतात. याबद्दल रहस्यी १९२३ मध्ये सुरू झाली. पुलाची लांबी ४८.८ मी. असून एकाच वेळी एकाच एक समानात अशी आठ वाहने त्यावरून जाऊ शकतात.

३ सर्वात अजाबाज हंगेवरा
टिन्काला सरोवर समुद्रसपाटीपासून ३४७९ मीटर उंचीवर असून त्याची लांबी १९० कि.मी. व रुंदी १०० मी. आहे. असे ०१९५५ मध्ये कि.मी. रुंदीकडच जन्मलेले आहे.

६ अंतराळात प्रान्ताचे मो'दरे'
गोठ्या सैन्यरवाने यात्रेने त्या क्षेत्रातील अन्ध मंदिरात पुढेच ना मात दिसू लागले अन्तर्गतक यज्ञात सारणाने तिने सारं द. पांजेने अक्षय्य क्षेत्रे झाले

कथा कोडे

हस्तव्यवसाय

पक्षी पिंजऱ्यात पकडा

कार्डबोर्डचा ४x४ सें. मी. चा तुकडा कापून पुढ्याच्या समोरासमोरेन दोन जाजूंच्या पांयावर बसलेला फलशा घेतील अशी पिंजऱ्याची तयारी. पुढ्याच्या एका बाजूवर पक्ष्याचेच दुसऱ्या बाजूवर पिंजऱ्याचे चित्र काढा.

पुढ्याची तयारी थकून पुढ्या घेत घिरून शे. यांना गोल देऊन नंतर लुप्प खेचा. पुढ्या गववरा फिरू लागेल व पक्षी पिंजऱ्यात बंद असल्यासारखे भासेल.

इंग्लिश डेकीने लिहिलेल्या सुप्रसिद्ध रॉबिन्सन क्रूसो या कार्दबोर्डाला हा एक परिच्छेद आहे. त्यासाठी चूक होऊन काढला वेईल? क्षोधा बरे! ... 'मध्याह्न वेळेनेतर प्रोड्यात वेळात समुद्र अगरी शान्त दिसू लागला. फार लुक्कू जगाव्यामुळे मी शिंगावरचे कापडे बुनारवले आणि रामदास शिरलो. पण बोरोजवळ आल्यावर अडबडीत धरत पडली. बोरोजक जलायने कसे मंतर बटांवरून लांबणाऱ्या एक दोर मला दिसला. पाण्या ताऱ्याने मी बोरोज्या पुढील भागावर चढलो. बोरोजेरील खाण पदार्थ पाण्याने भिजले नव्हते अन् सुसम खाण्यायोग्य अवस्थेत होते. मी ब्रेडच्या सोलीत गेलो. आणि बिस्किट आपल्या विधान भरून घेऊन आनंदात खाणू लागलो.'

मुडीला साय देणारे प्रश्न

१. बांध्याला सहा पाय केव्हा असतात?
२. लहानसा अुंदीर जाणं हत्ती मांजे बजत धारजेन केव्हा असते?

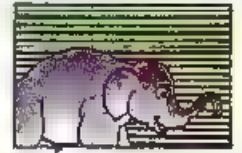
३. ९+९+९+९+९ ची कॅरीज केव्हा ५० होईल?

४. 'मी आपल्या मित्राकडे गेलो होतो. तिथून मध्यावर, बसवलेल्या थावा मधून बाहेरून आला व सांगू लागला "अधल्या रस्त्याने जरा नका ह. तिथे एक साप सोपलेला आहे. विषारी साप असावा असं वाटतय.' मी त्याला विचारले, 'तु कसा सुसंगत आलास?' 'मी शेत असल्या तो टोळ मिटून झोपलेला होता. पण आता जरा झाला असल तो झुचला. मी पोटाखेले की तो माझी चेष्टा करत आहे म्हणून मी त्या रस्त्यानेच गेलो. सहा बसलेल्या माणसांवर साप तिथे नव्हता. मग त्याचा धाडू खेडे बोलत असल्याची मी कसे ओळखले हे सांगू शकाल?

५. 'हत्तीला आठ पाय केव्हा असतात?'

६. दोन सात असतही आपले नांव कधीही धुवू शकत नाही असे नाव?

७. 'बळा' आहे. इण गिद्ध शकत नाही बस वगय? - मुद्दाम एका सैनिकाला एव हाव कायना रेला ती नेपोलियन बोनापार्टकडे आला. नेपोलियनने त्याच्या साऱ्याची स्तुती करी. जेव्हा एक पाक टेतल्याला म्हणले 'तुजो हात घालवलास त्यासाठी हे पदक!' 'माझा दुसरा हातही गोळा असतो, तर आरंभ मला काय दिले असते?' सैनिकाने निघाले. तुला एक भोळे अधिकार्याचे घबरेल नसतं.' नेपोलियनने हसितले.

दुसऱ्याच क्षणी त्या सैनिकाने म्याग्रातून तेलवार काढून आपला धडका हात कोपून गेला.

तुम्ही ही घटना खरी मानाल? मग ती सांगीत असल्याचे काही ओळखतेत?

कथा कोडे

इत्यम्पवसाव

पक्षी पिंजऱ्यात पकडा

कार्दवोईचा ४X ६ सें मी. चा तुकडा कापून पुढ्याच्या समोबायगोरीन बोम जाऊन्या पध्यावर खोटे वात फलता येतील अशी दोन्हीही लुख बांधून पुढ्याच्या एका बाजूवर पध्याचे व दुसऱ्या बाजूवर पिंजऱ्याचे चित्र करा.

पुढ्याची लुख धरून पुढून गोम फिरवून सोन्याचा पीळ देवून नंतर लुख खेचून पुढ्यावरचा फिर लागेल व पक्षी पिंजऱ्यात बंद असल्यासारखे प्रामोवेल.

बॅनियल डेकोने लिहिलेल्या सुप्रसिद्ध एम्बिल्ल क्लो या कार्दवोरीनला हा एक पविच्छेद आहे. त्यातली नूक शोधून काढता येईल अशी बाब मध्यात वेटेनेतर मोड्याच वेळाने समुद्र अगदी शान्त विसू लागला. फार धुकडू लागल्यामुळे मी अंगावरचे कपडे धुतरवले आणि समुद्राने शिरलो, पण बोटीजवळ आध्यावर अडवणीत धरत पडलो, बोटीवर चढायचे नसे. नंतर बोटीवरून लक्ष्मणा एक वीर मला विचाला त्याच्या हास्याने मी बोटीच्या पुढील भागावर चढलो. बोटीवरील खाद्य पदार्थ पाण्याने भिजले नव्हते अन् शुद्धम साध्यायोग्य अवस्थेत हात मी ब्रह्मचा खोलीत गेलो, आणि लिस्किट जायत्ये क्षिणात भरून घेवून आरामात खाऊ लागलो."

महाभारत

दुर्वास आणि त्याच्या हजार शिष्यांची भोजनाची व्यवस्था कशी करावी हे द्रौपदीला सुचत नव्हते. कोणताच अुपाय न सापडल्याने शेवटी तिने धाकृष्णाचा खावा सुरु केला. कृष्ण लगेच तिच्या समोर खुसा ठाकला. त्याच्या पावलांना स्पर्श करत द्रौपदी म्हणाली "दुर्वास भंगारमान करून आता कोणत्याही क्षणी इथे हजर होतील अन् भोजन वाढावे लागेल. अक्षय पावात नर आता थोडेही अन्न नाहीय काय करू आता मी?"

"दुर्वासाची गोष्ट देवालाच ठाऊक, पण आता भला शाब फार धुक जागली आहे माझी धुक भागव आधी." कृष्ण जालला संकोचत द्रौपदी म्हणाली, "जीपर्यंत मी जेवत नाही, तोपर्यंतच त्यातून अन्नपदार्थ मिळतात, पण मी तर आता भोजन करून चुकलेय. तूच माझी परीक्षा पाहू लागलास, तर माझ काय होईल ना?"

"मी दय धुकने मरतोय वन तुला संधा सुचतेय? तुझ्या अक्षय पावात असेल, तितकच दे ना घेवून ये त पात्र." कृष्ण बोलला.

द्रौपदी पात्र घेऊन आली, खाऊ तळाला एका वाजूला एक अन्नकण चिकटलेला होता तो कण काढून कृष्णाने आपल्या मुखात घातला अन् देकर देऊन म्हणाला "अरल माझ पोटा."

आता मीसाला कृष्ण म्हणाला, 'शंभानटाकी जावून दुर्वासांना सांग की नवकर या, भोजन तयार आहे."

भोम रुये पोचण्यापूर्वीच दुर्वास व त्याच्या शिष्यांची पोटा भरली होती. त्यांना देकर येत होते, शिष्य मुकडं जावून म्हणाले "गुरुजी असे वाटतय की आम्ही जरा नासाच बाह्ये आहे. आपण क्षुणीच अर्भराजाना भोजन तयार ठेवायला सांगतल्य या परिस्थितीत

आम्ही कणभरही अन्न खाऊ शकणार नाही दुर्वास त्यांना म्हणाला, "आपण धर्मराजावर कन्याय केलाय, तो कोणी सामान्य माणूस नव्हे. आपल्याकडे त्याने तुमचा तगाचा कटाक्ष टाकला, तरी आपली राक्ष होईल ! भाव्या हातून एकदा अंबरीषचा अमावस्यमान झाला आता आपल्या समोर एकच अपाय आहे. धर्मराजाला न मागता आपण इथून पळून जाऊया." सर्वजण नखडतोड येथून निघून गेले.

एकदा अंबरीषाने द्वादशी व्रत केले आणि समारंभानंतर आहूणांसह तो भोजनासाठी बसला. द्वादश्यास दुर्वास तेथे आला अंबरीषाने त्यालाही भोजनाचे आमन्त्रण दिले दुर्वास स्नानाला गेला अन् परत आलाच नाही, सूप वेळ गेला. द्वावधीच्या दुसऱ्या विवशी

अुवास सोडल्याने फलपात्री झाली नमती वग अतिथि आज्ञाशिताय आपण भोजन करणेही पाप असल्याने अंबरीष फक्त पाणी प्यायला दुर्वास मृदामुच अशीरा आला, अंबरीषाने जलग्रहण केल्याचे कळताच महाकृत्यची निर्मिती करून त्याने त्याला अंबरीषाचा नाश करायला सांगितले इतक्यात विष्णुचक्र येऊन महाकृत्याचा वध झाला ते नक्त तसेच आता दुर्वासचा पाठलाग करू लागले दुर्वास धावत जाऊन शिव आणि विष्णु आंना शरण गेला परन्तु ते त्याचे रक्षण करू शकेनात शेवटी दुर्वासाने अंबरीषाकडे जाऊन त्याची क्षमा मागितली अन् स्वतःचे पाणरक्षण केले. दुर्वास हा अनुभव कधीच निमळू शकला नाही.

भीम गंगासटावर पोचला तेव्हा तेथे कोणीच नव्हते तिथल्या बाह्यापांना विचारल्यावर सप्तजले की सर्वच सर्व मुनि पळून गेले! भीमाने आधमात परत येऊन ही वार्ता दिली. धर्मराजाला मीती वाहू लागली की, कोण जाणं दुर्वास आपल्या शिष्यांसह अत्रानेक केव्हा अपटेल?

कृष्ण धर्मराजाला म्हणाला, "जाता तो यणावरच नाही." मत्त त्याने षडसंत सर्व सांगितले अन् त्याचा निरोप घेऊन कृष्ण तेथून विघ्न गेला. कृष्णाच्या कुपेमुळेच दुर्योधनादि कौरव पांडवांचे काहीच शिष्यडू शकले नाहीत

काही दिवस बैते, पांडव काम्यकवनात रहात होते, एक दिवशी त्यांनी शिकारीसाठी जंगलात जायचे ठरवले परंतु येईपर्यंत त्यांनी द्रौपदीला तृणविन्दु नावाच्या ऋषीच्या आज्ञेमात ठेवले आणि आपले पुराहिते धीम्य

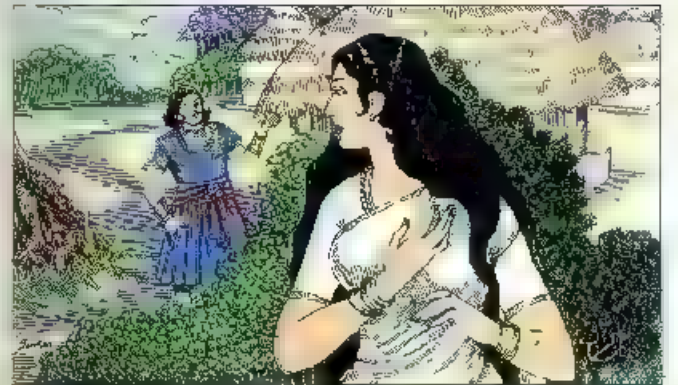
वांनाही तेथेच रत्नायना हागितले, म्याच दिवशी सिंधुराज शाल्य राजाच्या कन्येशी विवाह करण्यासाठी सैन्य व काही राजांना बरोबर घेऊन तृणविन्दुच्या आश्रमाजवळून जात होता. आश्रम तसा निजंतच होता, एका झाडाजवळ त्यांना द्रौपदी विद्युल्लंसेसारखी चमकत बसलेली दिसली

सिंधुराज तिच्याकडे अथलक पहातच राहिला ! त्याच्या भनगत तिच्याविषयी मोह भुत्पन्न झाला, कोटिकास्य नावाच्या राज-कुमाराला बोलावून तो म्हणाला, "अरे, पाहिलेस तू त्या स्त्रीला? तिला पाहून माझ्या मनात अदृश्य इच्छा भुत्पन्न होत आहेच. मला शात्वकन्या नकोय तू त्या स्त्रीला ती कुणाची पुत्री, कुणाची पत्नी इ. विचारून घे, ती माझ्या बरोबर वायला तयार आहे का, असंही विचार."

कोटिकास्य स्वतः ही नीच प्रवृत्तीचा

होताच, मान-अभिमान इ. त्याला ठाबूकच नव्हता द्रौपदीजवळ जाऊन तो विचारू लागला, "सुंदरी, तू कोण आहेस? तुझा पति कोण आहे? कोणत्या कुळातली आहेस?" तुझं नाव काय? या वक्तव्य एवढीच केशी? तू न विचारताच मी तुला, स्वतः बदलही मागतो मी सुरध राजाचा पुत्र कोटिकास्य, हे जे राजे देसत आहेत ना ते त्रिगर्भराज अन् कृत्तिन्द्वाज आहेत, तुझ्याकडे आतुरतेन पहात असलेला तो सुबल राजाचा पुत्र आहे, बारा राजांच्या मध्यावर रथात बसलेला तो सिंधु सौवीर देशाचा राजा सिंधुराज आहे, त्यानेच तुझी माहिती विचारण्यासाठी मला पाठवले आहे."

द्रौपदी व्यस्ता म्हणाली, "तू कोण हे मला माहीत आहे माझ्यामरल्या कुलीन स्त्रीने तुझ्याशी बोलणे योग्य नव्हे. घण तुझ्या प्रश्नांची उत्तरं द्यायला दुसरे कोणीच इथं अपुस्थित नसल्याने माझलाजानं मला मागावं

लागतच,मी रुपच राजाची पुत्ती भरूंग माझ नाव कृष्णा आहे पांडव माझे पति आहेत, ते आत्ता शिकारीला गेले आहेत, ते येईपर्यंत आपण सर्वजण इथेच थांबा आणि त्यांचे अतिथ्य स्विकारून मगच पुढे जा, त्यांना अनन्य वाटेल."

कौटिकास्मनं जाऊन ही हकिक्कत सिंधु राजाला सांगितली "ती मानव स्त्री आहे, यावर भाझा विश्वास बसत नाहीय ज्या डोक्यांनी तिला पाहिली त्या डोक्यांनी अन्य कोणा स्त्रीला पहाण्याची कल्पनाच मी करू शकत नाही," सिंधुराजा म्हणाला,

रथातून शुतून वाणवी सहाजगांना बरोबर घेऊन तो पर्णशालेत आला त्याने द्रौपदीला विचारले, 'तू आणि तुझे पती सुखाल आहात ना?'

द्रौपदानेही त्याची खुशाली विचारून त्याला थंड पाणी व फळे दिली, त्याला बसलेला सांगून तो म्हणाली 'पांडव शिकार करून परत आले की, आपणा सर्वांना सांमिष भोजन मिळेल,"

"आविऱ्याबो गोष्ट सोड, रथातून माझ्या बरोबर चला, तुला आपली पत्नी वनवून सर्व सुख प्राप्त करून देईन, राजमुखाला वंचित झालेल्या पांडवांबरोबर राहून इथे ब्रण्यात व्यर्थ काय का सहन करत आहोस? सिंधु सौवैर देशांनी शणै चरून वैभवाने, यादोपादाने रहा "

द्रौपदी यामुळे अतिशय चिडली, पती परत येईपर्यंत त्याला आपल्याशी बोसण्यात गुतवायचं तिने ठरवले, तरीही आपला क्रोध आबरेनासा होऊन ती म्हणाली, "फारच मूर्ख विलोस तू माझे पति झाला तुज्य आहेत त्यांना कोधित करणं छानिकारक आहे हे समजत नाही तुला?" ती त्यांना हितबोध करू लागली

"पांचाली, पांडवांच्या गोष्टी सांगून मला भिववू पहात आहोस? मी हे सर्वकाही ऐकलं आहे पण माझा इरादा तू बदलू शकणार नाहीस जगान पंधरा श्रुशन कुळ आहे माझ कुळ त्यापैकीच एक आहे आपल्या बोसण्यात अडकवून माझ जेळ बाया बालव नकोस, मुकाट्याने चत माझ्याबरोबर पांडवांना घाबरून मी तुला सोडून देईन असं समजू नकोस," सिंधुराजा सिला धमकावत बोलेला

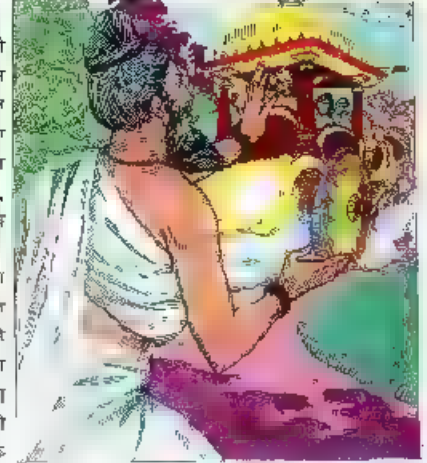
द्रौपदी रागाने लाल होऊन ओरडली, 'अरे पापी, अधमा' तुला काय वाटलं,

पांडवपत्नी इतक्या महजपणे तुझ्या हाती येईल? अर्जुनाचा रथ तुझ्या मागोमाग येईल अन् तो आठून तुझं सभ्य करील, मला घेऊन जाणं इच्छावादी अशक्य नाही तू कुठला झाडपला मला तुझी आसक्ती वाटण आगदीच अशक्य 'तू तसे ममजत असशील, तर तो धम आहे तुझा' पांडवच माझे सर्वस्व आहेत, तेच माझ जीवन लक्ष्य आहेत "

सिंधुराजाबरोबर आलेल्यांनी द्रौपदीला पकडायचा प्रयत्न केला, त्यांच्यावामून स्वतःला वाचवत ती ओरडू लागली, धीम्याने आपले ओरडणे एवढे इशी तिची इच्छा होती, सिंधुराजा आपल्या हातांनी तिला ज्वलून तेंथून पळू लागला द्रौपदीचे ओरडणे ऐकून धीम्य सिंधुराजाचा पाठलाग करू लागला, तोही मदतीसाठी ओरडू लागला,

सिंधुराजाने द्रौपदीला रवाना असवने आणि तो निघाला धीम्य त्याला ओरडून म्हणाला "सिंधुराजा, हे काय करत आहोस? तुला शक्य झालं, तर तिच्या पतींना हरवून तिला घेऊन जा, स्त्रीला असं जबरदस्तीनं घेऊन जाणं भुचित जाहें काय?" पण सिंधुराजाने त्याची पर्वा केली नाही, रथ वेगाने पळवत तो जाऊ लागला धीम्यही त्याच्यामागे पळू लागला,

या अवधीत पांडवांनी काही प्राण्यांची शिकार केली व एका जगौ एकत्र आले नंतर ते आश्मावटे निघाले, तेथे पोचल्यावर द्रौपदी नसल्याचे त्यांना आडळले, रथसमर्थी इन्द्रसेनने पाहिले की धावेई नावाची एक स्त्री तथे विलाप करत आहे तिने इन्द्रसेनला सिंधुराजाने द्रौपदीला जबरदस्तीने नेल्याचे

अन् पठना घडून थांबाच वेळ झाल्यानेही सांगितले

धात्रेयीला घोर देऊन धर्मराजाने आपल्या बघना, 'बला, रथातून जाण सिंधुराजाचा पाठलाग करू' असे म्हटले, पाचही जण रथात बसून वेगाने सिंधुराजा व त्याचे सहकारी गेल्या बिभेन निघाले, ब्रवर त्यांना धूळ जुलनाला दिसली धीम्य पानोपाठ धावत असलेलाही त्यांनी पाहिला, त्याला सावकाश थायला सांगून ते सिंधुराजाच्या सैन्यावर तुटून पडले, द्रौपदीसह रथावर स्वार झालेल्या सिंधुराजाला पाहून त्यांचे रागाने ज्ञान हरपले, 'याज, याज' म्हणत ते त्याच्या रथाजवळ पोचले तेथे हजर असणारे अन्य राजे भगाने कापू लागले

द्रौपदी सिंधुराजाला म्हणाली "पहा, माझ पती येत आहेत तुझा अन् तुझ्या सनंवा

अलीक विवाह होणार, तुला मुत्यु वर अटळ आहे. पापकृत्य करून तू स्वतःच मुत्युला आमंत्रण दिले आहेस. आता जर या आकस्मिक मुत्युतून वाचू शकलोस तर तो तुझा पुनर्जन्मच म्हणावला हवा.”

पांडवांनी सिंधु सैन्यावर बांधांचा बंधन केला. सैनिकांनी वाचविले होतून ते सैराचैरा धावू लागले. भीम बळा घेऊन सिंधुराजाला भिडू लागला, तेंव्हा कोटिकास्थान त्याला अडवले, त्याच्या ताळाता इतर राजेही आले त्यांनी भीमावर आपल्या तलवारी बसवावला सुरुवात केली. इतरांनीही अनेक हत्यारांनी त्याला जखमी करायचा निकल उचलला केला.

सिंधुराजाच्या रजावरून पोचल्यापलीक बर्जुनाने पेंघराजाला यत्नसक्ती खाला केले धर्मराजाने तीन हौवारांचे प्राण घेतले, नवून रयावरून बुतकून सैनिकांना बाळ लावला, महदेव हत्तीवर बठला आणि बळ्बळी फेळून सैनिकांना घडाघडा तोंडवू लागला, विगारराजा धर्मराजाच्या हातून मारला गेला.

सिंधु पक्षाचे बरेचजण मारले गेले कोटिकास्थानला तेवून पळून गेला, बाळा आपला मुलु निश्चिंत असल्याचे सिंधुराजाले

बोडवले. आणि हौवारीला रणातच सोडून स्वता प्राण कायक्याभाटी तेवून पळून जाऊ लागला. भीम धर्मराजाला म्हणाला, “अद्याप, आपण हौवारी आणि क्षीम्य यंता रक्षात वेळून आत्मयत्कडे का, मी आणि बर्जुन या पक्षा सिंधुराजाचा बांगला समचार घेते.”

“भीमसेन, कितीही बुट जरता तरी सिंधुराज जयदघबा बघ कर नकोस. आपले भगिनीसु क्षता विधवा होईत. गंधारीमातेला दुःखात लोटू नको.” धर्मराजाले भीमाला मशा इकारे सावध केले, परंतु त्यांना मारूनच टाकायचा हौवारीचा हट्ट होता.

एक कोस अंतरावर सिंधुराजाला भीम व बर्जुनाने पकडले त्यांनी जयदघाच्या मस्तकाचे तीन पाट काडून केस भादकून टाकले, त्याला विद्रुप केले अन् वाली माळल्या त्या सिंधुराजाला रणात घालून आत्मयाम बाणून त्यांनी त्याला धर्मराजा तवोर गुण केले.

“यंता कधी मर नीच काम करायचा पुथक कर नकोस” असे धमकावून धर्मराजाले जयदघाला सोडून दिले.

अवध:

‘चान्दीबा’ च्या बातम्या

पृष्ठभूमी

चीन देशवामेखांनी पुराणात अस्त्रिक्षित पशूंची नावे आपल्या वर्षाना दिली आहेत, प्रत्येक नव्या वर्षाला एकेका प्राण्याचे नाव देणे शक्य नसल्याने त्यांनी वारा वर्षांना बारा नावे दिली आहेत. वारा वर्षे संपली की पुन्हा त्याच नावांची पुनरावृत्ति होते. अशा प्रकारे या फेब्रु १ ला सुरु झालेल्या वर्षाचे नाव आहे ‘वृषभ’ नवीन वर्षाच्या अस्थी बंशु भिन डू, ना भेटणै, नवीन वस्त्रे खरीदणे, मेजवाल्या, मनोरंजक कार्यक्रम, जन समूह दर्शक येम डू, सर्व यशस्वत चालते, येत्या जुलै महिन्यात हंगेड हांगकांग चीनच्या हानी सोपवणार आहे. यासाठी चीनच्या गंगेत, नष्टक पावानी मिरवणूक काढली या मिरवणुकीच्या आषाढीवर बैलाच्या आकाराचा एक विस्तृत फुग प्रदर्शित करण्यात आला.

वृषभचलांच चौकिलेट

स्वीडनच्या एका जपानी हॉटलने फेब्रुवारी १७ ला १८८ मी च्या लांबाचे एक चौकिलेट नगर केने ‘गिनीज बुक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड’ मध्ये त्याचा उल्लेख होणार होता. पण इतक्यात प्थिन्डरलंडमध्ये त्याहूनही लांब चौकिलेट बनवले गेले, त्याची लांबी होती २११ मीटर्स (७२५ फूट) आणि रुंदी ३ सें. मी. ओढोने डबलच्या टक्क्यावर हं मजकूर ठेवण्यात आले. विमीज मध्येच्या आंधकाच्यान स्वतः श्रुत ते पाहिले. यानंतर हे चौकिलेट कापून ५०० चौकिलेट प्रेमींना ते वाटले गेले.

पट्टे असणारी गाढवे

तुम्ही ‘टावगान्स’ च्या जावरीत अकडे असले. वाय व मिहापासून संकरित केलेली ही आव आहे. अशाच प्रकारे गाढव व जेढा यांचा संकर घडवून आणखी एक संकरित जात निर्माण करण्यात सफलता मिळालेली आहे. लंडनच्या मिथ्रोमिन्स्टर झू मध्ये पट्टे असणारी दोन गाढवे प्रेक्षकांना आकर्षित करत आहेत. सुश्री पालार्डकडून यांना प्रशिक्षण दिले जात आहे. या गाढवांच्या केवळ पायांवरच पट्टे दिसत आहेत.

चान्दीबा
पुरवणी
१०२

भापल्या येसाची
सौन्दर्य स्थळे

रॉकगार्डन्स

लंडनचे क्यू गार्डन्स अद्भुत अशा रोपांसाठी प्रसिद्ध आहे. मॅनहटनमध्ये असणारे ल्युपॉर्क स्केटुल पार्क ७४० एकरांच्या क्षेत्रात पसरलेले आहे. यात तलावही आहेत. हे जगातील सर्वात मोठे बुद्यान हाय, चंदीगढचे एक बुद्यान या दोहोंमिळा वेगळेच आहे. आपांआप कसलेल्या विविध आकारांच्या शिला व वाय जाणारे धागे, दोरे, काचा इत्यादींनी ते सजवलेले आहे. जवळ जवळ ४०,००० बाहुला-बाहुल्यांच्या आकारांनी भरलेले एक वितरण बुद्यान आहे हे, सुंदर मार्ग, अन्दाजही करता येणार नाही अशी वळणे व विचित्र कृपा दाखी भरलेले हे बुद्यान प्रेक्षकांना मिराळ्याच सृष्टीत घेऊन जाते, फुटक्या कावांनी बनवलेले अस्वान, पांढा, माकड, मोर आणि प्राणी व पक्षी त्याचे लक्ष वेधून घेतात. नेकचंद नावाच्या एका कल्पक माणसाने या बुद्यानाची निर्मिती केली. सरकारने ‘पक्षशी’

हा बहुमान त्यांना अर्पण केला. राष्ट्रपतींनी त्यांचा सत्कार केला. राजधानी दिल्लीतल्या चिन्हेन्स म्युसियममध्येही एक सुन्दरसे बुद्यान बनवण्यासाठी भारत सरकारने १९८५ मध्ये त्यांना विनंती केली. देशविदेशातून येणा-या प्रवाशांसाठी चन्दीगढचे बुद्यान हे एक आकर्षक केंद्र आहे.

आपल्या देशातील कवि-मुनि

शुकदेव

व्यास महर्षींनी वेदसंचे विभाजन केले त्यांतील पंचमवेद भाषाने विख्यात महाभारतही रचले तसेचिंदी शुकदेव ते त्यांचेच पुत्र

काही दिवस शुकने आपल्या पिढ्याजवळ विद्याभ्यास केला. पानन्तर ते देवगुरु बृहस्पतीचे शिष्य बनले. विद्याभ्यास समाप्त झाल्यावर पुन्हा पित्याजवळ येऊन शुक म्हणाले, "माझा विद्याभ्यास पूर्ण झालाच मी निरंतर श्यानातच असतो. सर्वसंग-परित्याग करून, निर्विकार बनून मी आपला काळ व्यतीत करत असतो, तरीही मी प्राप्तास संतुष्ट नाहीय."

"तू विवाह करून गृहस्थाश्रम स्वीकार पुत्र!" चेष्टे व्यासांनी मार्ग सुचवला,

"संसाराने जन्म घेऊ विवाह करू, सामारिक बन्धनात अडकू, अनेक कष्ट झेलू अन् शेवटी मृत्यूला वळी पडू अशा कराहो जीवाप्रमाणे जगायची माझी इच्छा नाहीय ते जीवनही मला संतुष्ट करू शकणार नाही" शुक म्हणाले

थोडा वेळ व्यासांनी काहीच उत्तर दिले नाही, ते मीन राहिले नंतर ते बोलू लागले, "पुत्रा, तू एकदा मिथिलेला जा आणि जवळ महाराजांचे दर्शन घेऊन ये."

पित्याच्या आज्ञेप्रमाणे शुकदेव पायीच मिथिलेकडे निघाले, ते विचार करू लागले हाक देताच समोर अस्पृश्यत होणाऱ्या तेवकांनी वेढलेल्या, सर्व सुख आणि आर्थिकार अपभोग्यून आनन्दाने जगाणाऱ्या त्या जवळ

महाराजांकडे लागत मला का बरं पाठवत आहेत? परन्तु प्रत्यक्षात ते जवळ जनकमहाराजांना झटले, त्यांच्याशी बोलले तिथला सारी परिस्थिती अवलोकन केली तेथे त्यांना कळले, की जवळ कोणी सामान्य व्यक्ती नव्हे राजा बनून ते आपल्या जबाबदाऱ्या तर संभाळत आहेत, पण संन्याशाप्रमाणे आपले जीवन व्यतीत करत आहेत, बगदी सध्या आपले कर्तव्यही आहेत ते कमलपत्रावरील पाण्याच्या बंवाप्रमाणे अगदी आलस जीवन जगण्यापैकी एक आहेत न, शुकदेवांनी जनक महाराजांच्या जीवनाचे मूढ सत्य जाणले

सार्वक समन्व-रीकन जगण्यासाठी जनक आदर्शभूत आहेत हे ओळखून ते पित्याकडे परत गेले

59

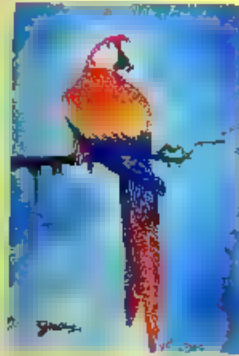
तुम्हाला माहीत आहे काय?

सॉल्मन मासा

स्वच्छ पाण्यात खालील भेवांमधे सॉल्मन माशाची उत्पत्ती होत. ते दोन वर्षेपर्यंत लहान कुंडात रहातात अन् नंतर प्रवाहात मिशळून समुद्रात पोचतात. काही वर्षांनंतर प्रजोत्पत्तीसाठी पुन्हा आपण जन्मल्याजागी परत येऊन तसेच अडी चालतात

इन्द्रधनुष

विलक्षण पक्ष्यांचे केन्द्र

सिंगापूरच्या 'सुरांग बर्ड पार्क' मधे जवळजवळ सहा हजार जातीचे पक्षी आहेत याच्या निर्मितीसाठी रशो लाख सिंगापूर डॉलर्स खर्च झाले. यात पाच जातीचे १६० पेम्बिन आहेत सहा हजार जातीचे आठ हजार पक्षी आहेत जनपक्षांसाठी या पार्कमध्ये काही तलाव बांधले आहेत, हिरण्य असणारे काही भाग आहेत, सुन्दर वृक्ष वाडवने आहेत कबुतर, हॉर्नबिल बगळे, पेलिकन्स इ. पक्ष्यांनी भरलेला 'ऑल स्टार बर्ड्स शो' सुरांग पार्कचे वैशिष्ट्य होय,

71

दुःखाची वकायण - अतिलोभ

अ वतारची चार एकर जमीन होती, बरीच वर्षे योग्य वेळी पाऊस पडत राहिल्याने पोक चांगले येत होते. तरीही ती संतुष्ट नव्हता. एकदा एका माणसाने बलात्काराची इच्छा होती त्याची

एकदा त्याच्या गावात एक ज्ञानयोगी आला होता. त्याने गावकऱ्यांना उपदेश केला. हितबांध करवला. त्याला भेटून अवताराने विचारले की, माणसांच्यात गरीब - श्रीमंत असा फरक का असतो ?

“त्याच्या त्याच्या कर्माप्रमाणे, शक्ती सामर्थ्याप्रमाणे, परिस्थिती मुळे काहीजण श्रीमंत बनतात, तर काही गरीब” ज्ञानयोगी थुतरला.

माणसाने बलात्काराची अवताराने काही क्षणांसाठी विनंती केली.

योग्याने त्याला व्यापार करायचे सुचवले. तेव्हा अवताराने, ते आपल्याला जमणार नाही

असे म्हटले. योग्याने त्याला एकाची कला आत्मसात करायला सुचवली, तेही त्याने नाकारले. आता योगी म्हणाला, “मग तू एकाचा मोठ्या माणसाच्या आवयला जा, ‘मंचतारने, ‘हे नाही माहयाच्यान होणार’” असे म्हटले.

‘अरे, तुला साबला काही कमी नाहीय, आरामान रहाणांयस, एकदा माणसाने बलात्काराची तुमी इच्छा या परिस्थितीत अतिलोभ’ ठरेल, हे बरे नव्हे.” ज्ञान-योग्याने अवताराला हितोपदेश केला.

‘प्रत्येक माणूस मोठा’ होयू इच्छिता. हा काही लोभ नव्हे. फक्त भाग्य मदतीला येईल, तर सार काही शक्य असतं.” योग्याच्या माणसाकडे दुर्लक्ष करत, अपूर्वाई दाखवत अवतार म्हणाला.

‘सासर्ध्व आणि स्वतःच्या भैरवती शिवाय जे काय मिळतं ना, ते टिकऊ

नसत केवळ भाग्याच्या बळावर मोठं वनायची इच्छाच अतिलोभ आहे. माझ्या बोलण्यावर विश्वास नसेल, तर तुला मी एक मन्त्र सांगतो. त्याच पठन केल तर चोरदेव प्रसन्न होईल आणि तुला हव तेवढं घन देईल.” ज्ञानयोग्याने सांगितले.

अवतार अशीच काही अपेक्षा करत होता. वर एकूण तो बालनाने वडाच आला मन्त्र सांगण्यासाठी तो योग्याची याचना करू लागला.

“मन्त्रोपदेशपूर्वी तुला चोरदेववद्दल साहित्यी अलायला हवे” असे म्हणून ज्ञानयोगीने चोरदेवाविषयी असे सांगितले.

“चोरदेव धनवानांकडून त्यांच्या नकळत घन घेऊन ते निर्धनाना देत रहातो. पण धनवानांचे हे धनही सरळ मार्गाने मिळवलेले नसल्याने ते राजाकडे तक्रार करू धनत नाहीत. चोरदेव ज्याला घन देतो, तोच फक्त ते पाहू शकतो. घन घेणारा ते घन एक महिन्यापर्यंतच स्वतःखवळ ठेवू शकतो. तेवढ्या अवधीत त्याने ती रक्कम खर्च करायला हवी, कोणाही माणसाला चोरदेव फक्त एकदाच पैसे देतो. त्याची एकच इच्छा ती पूर्णही करतो, अतिलोभ करणाराच चोरदेवकडून काही काम होणे कठीणच आहे.”

हे सगळे वर्णन ऐकूनही अवताराने ज्ञानयोग्याकडून मन्त्रोपदेश घेण्याचा हट्ट धरला. योग्याने त्याला मन्त्रोपदेश करून म्हटले. “उद्या पहाटेच बूठ स्नान करून मन्त्रोच्चार कर. चोरदेव प्रसन्न होईल पहा.”

अवतार घरी आला दिवसभर तो

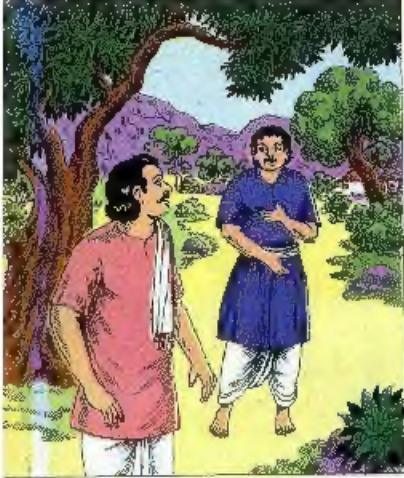

अशान्तच राहिला. रात्रभर त्याला झोपही आली नाही. अगदी पहाटेच बूठून त्याने स्नान केले आणि नंतर मन्त्रपठन केले.

सामर्थ्येव एक काळी व्यक्ती अवतार समोर बुधी ठाकली. साऱ्या शरीरावर त्याने तेल माळल्यासारखं दिसत होते. शरीर चिकट दिसत होते. डोळ्यांवर पट्टी बांधलेली होती. बुच बांधलेले पहिलवानासारख्या त्या बूठ माणसाने म्हटले, ‘मी चोरदेव आहे जेल, किती घन हवय तुला ?’

अवतारचा आनंद आला वर्णनालीत होता. भय बसू नव्हतीने त्याने चोरदेवाना प्रणाम करून म्हटले, “स्वामी, मला एक कोटी मांहरा हव्यात.”

‘देवी, नक्की देतो, सात घन रुपये जमिनावर आतू ? नाहीतर कसे, एक क्षण

मोठीशी पेटी तयार ठेवशील ?" चोरदेवाने विचारले.

"स्वामी, खोलीस एक खूप मोठी पेटी रिकामी पडलेली आहे. त्यात तुम्ही मोहोरा ठेवू शकता." अवतार म्हणाला.

"ठीक आहे. बुचा भल्या पहाटेच पेटी खुचडून बघ." असे म्हणून चोरदेव अदृश्य झाला.

अवताराना हे सारे स्वप्नच वाटत होते. बालसूर्याच्या किरणांचा स्पर्श होईपर्यंत तो अत्यंत अनुसुकतेने घरभर फिरत राहिला. नंतर जेव्हा त्याने पेटी खुचडली, तेव्हा त्यात अपार धन भरलेले होते. इतकी मोठी धनराशि पाहून तो जमळ जवळ वेडाच झाला. त्याच्या मनावे आले की या धनात तर तो स्वतः आणि पुढल्या अनेक पिढ्या

वैभवात राहू शकतील !

त्याचे आई-वडील अन् बायको मुलांनाही अवतार अचानक इतका खुश का दिसतोय हे कळेना ! त्याने धनाबाबत कौणाला काहीच सांगितले नाही. ते तो एकटाच फक्त पाहू शकत होता. त्याने विचार केला की, एक महिन्यानंतर धन सर्वांना विसेलच. मग तेव्हाच वाखावत बोलणे ठीक होईल.

अवतार दररोज एकटाच खोलीस जाऊन ते धन पाहून येई. पेटीत इतके सारे धन पाहून त्याला अपार हर्ष होतो. असेच वेत आठवडे निघून गेले. नंतर एक दिवस पहातो, तो पेटीत एकही मोहोरा नाही !

आपले हृदय बंद पडत असल्यासारखे अवतारला वाटले. धन तर कोणी पाहिलेही नव्हते ! मग असे नाहीसे कसे झाले ? ज्ञानयोग्याने काही माया-बिया केली असवी ! त्याने तर आपल्याला 'धन दोग आठवड्यांनी विसणार नाही' असे सांगितलेही नव्हते. तो पुन्हा आला तर त्याच्याकडून याचे कारण विचारायला हवे.

ज्ञानयोग्याबाबत चौकशी केल्यावर अवतारला समजले की, तो एका आठवडा पूर्वीच गाय चोडून गेला होता. कौणालाही नरी तो यथुरेला येण्याचे कळून अवतार ताबडतोब निकडे जायला निघाला.

मथुरेची सीमा ओलांडून अवतार नगरात प्रवेश करणार इतक्यात समोर बनराम येऊन त्याला सांगू लागला की, "जरै, काय योगायोग पहा ! मी आता तुलाच भेटायला निघालो होतो, अन् वेनासारखा तूच समोर आलास !"

अवतारने विचारले, "माझ्याकडे काय काम होतं तुझं ?

"विसरलास ? आपल्या मुलीचं लग्न तुझ्या मुलाशी करायं असं म्हणालो, तेव्हा तू पन्नास रुपार मोहोरा हुंडा म्हणून मागितल्यास ! तेव्हा माझ्याजबळ इतकी मोठी रक्कम नव्हती. आता म्हणालास तर मी एक लाखही देऊ शकतोय. तुला हे सांगून हे लग्न पक्कं करण्यासाठीच निघत होतो. माझ्या मुनीलायक दुसरा कोणी मिळणार नाही, असां तूको तमजूस ! पण तुझा मुलगाही लायक आहे, म्हणून तुझ्याकडे निघालो होतो." बनराम बोलला.

मनातला संशय प्रकट न होऊ देता अवतारने विचारले, "इतकी मोठी रक्कम तुला अचानक कशी मिळाली ?"

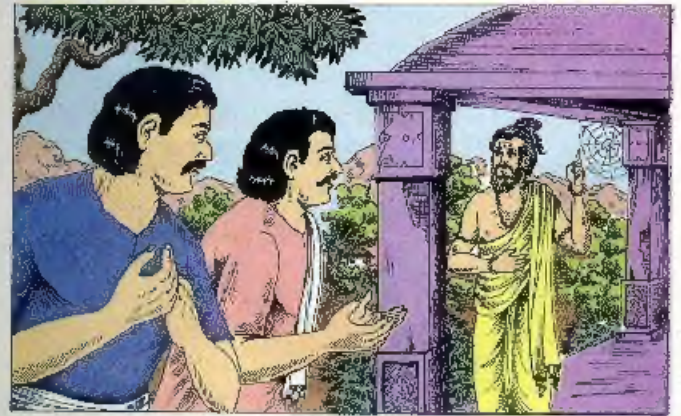
"ही तर सारी ज्ञानयोग्याची कृपा !" बनराम उत्तरला.

"बाकी सगळं आपण नंतर बोलू. मला ज्ञानयोग्याला भेटायचंय." अवतार धाईघाईने बोलला.

ज्ञानयोगी रहात असल्याबाबती बनराम अवतारला वेळून गेला, ज्ञानयोगी हेही गाव सोडून अन्यत्र कुठे जायच्या तयारीत होता. अवतारची इकितक पूर्ण ऐकून घेऊन तो म्हणाला, "मी तर तुला सांगितलं होतं, की अतिलोभाला बळी पडू नकोस, पण तू ऐकलं नाहीस अन् चोरदेवाचा तुला काहीच गुपयोग झाला नाही."

अवतार दुःखी होत म्हणाला, "स्वामी, पण खरं काय घडलं, हे सांगाल ?"

"कोटी मोहोरा मिळाल्यामुळे तूही एक धनवान माणूस बनलास, अन् ही तर अन्यायानं मिळवलेली संपत्ती ! सहाजिकच कोणी मोठी रक्कम मागितली, तर चोरदेव तुझ्याच रकमेची चोरी करणार ! तू जर

वहा, पंधरा हजारोंची अपेक्षा केली असता, तर तु चोरदेवाच्या मजरेत आला नसलास, कोणी मोठ्या रकमेची मागणी केली नसती, तर तुझी रक्कम तुझ्याजवळच राहिली असती, पण आजच्या काळात माणसांच्या इच्छा अमर्याद वाढल्या आहेत. कोटी मोहोरा कोण नाही मागणार ? तसा कोणी न कोणी चोरदेवाला भेटणारच. त्यामुळे कोटी मोहोरांच्या वा पेठ्या ज्वलत रहाणार." ज्ञानयोगी हसत बोलला.

ही बोलणी ऐकताच बलरामही एकदम दचकला ! "बापरे ! मी तर वीस कोटी मोहोरा मागितल्या होत्या !" अन् तो घराकडे सुसष्ट पळत सुटला.

"अजून अदृश्य झाल्या नसल्या, तर आठवडाभरात मोहोरा नक्कीच अदृश्य होणार." असे म्हणत ज्ञानयोगी दुसऱ्या गावाकडे चालू लागला.

बलरामकडे काय घडले असावे, हे जाणण्याची अवतारला भुत्सुकता वाटली. तो त्याच्या घरी गेला. रिकाम्या पेटासमोर बलराम डोके धरून बुधा होता !

बलरामच्या पाठीवर शोषटात अवतार

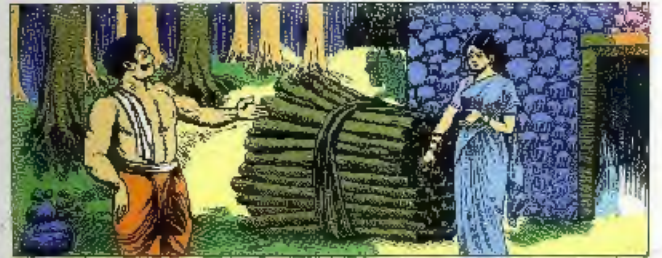

म्हणाला "काळजी नको करूस ! आपण दोघही 'भाग्यवान' बनता-बनता तसेच राहून गेलो. अतिलोभ चांगला नसल्याचे ज्ञानयोगी प्रथमपासूनच सांगत होता."

"माझी तीव्र इच्छा होती की, तु मागितलेला हुंडा तुला देऊन दोघ व्याही बनू, पण माझी इच्छा सफल झाली नाही. भाशा अतिलोभच वाला कारण आहे !" असे म्हणत बलराम धाडकन जमिनीवर पडला !

त्याला पकडून नीट बसवत अवतार म्हणाला. "आपण दोघही अतिलोभाता बळी पडलो, अन् दोघांचं नुकसान झालं. पण माझ्या मुलाला जावई बनवायची तुझी इच्छा म्हणजे काही 'अतिलोभ' नव्हे. आता एक पैसाही हुंडा न घेता मी तुझ्या मुलीला आपली सून बनवायला तयार आहे. तुला आहे कबूल ?"

अवतारचे बोलणे ऐकून बलरामला तर असे वाटले की 'चोरदेवाने दिलेली संपत्ती नाहीशी झालेली नाही. कोघेही व्याही यानन्तर अतिलोभ सोडून देऊन असलेल्या परिस्थितीत सुखाने असे राहू लागले की, घन आपल्याकडे अजून सुरक्षितच आहे."

महाबळी

अरुण्याजवळ एक बलिष्ठ माणूस रहात असे. त्याचे नाव होते शरभ. 'जगात आपल्या पैक्षा बलाढ्य कोणी नाहीच' अशी त्याची स्वतः वाकव समजूत होती. याचे एक कारण होते - तो जंगलात गेला की सर्वसाधारण माणसापेक्षा दहापट जास्त लाकडे डोक्यावर वाहून आणत असे. नंतर वायकोला तो गवनि म्हणे, "बघ, कवियुगातला भीमच आहे मी."

"भीम आहात ? भीम खरेच समोर आला, तर पळून नाही जाणार ? तुम्ही बलशाली नाहीत असं नाही म्हणणार मी, पण तुम्हां काही महाबळी नव्हेत !" शरभची वायको दुर्गा यावर त्याला नेहमीच चिडवत असे.

तिथ्या बोवण्यावर माराज होत, तो म्हणे, "मुस्तं बोलून काय झुम्योरा ? दाखव ना माझ्या पैशा वास्त बलवान कोणी असेल तर !"

एकदा दुर्गा आपल्या डोक्यावर मोठी धागर घेऊन पाणी आणायला विहिरीवर गेली. विहिरीत सोडलेली धागर वर ओडून घ्यायला तिने सुरुवात केली, पण ती इतकी वजनदार झालेली होती की तिला ती ओढता येईना, प्रयत्न करून करून बिचारी घामाने निथळून गेली, शेवटी धागर रहाटाला बांधलेली तशीच सोडून ती घराकडे निघाली. त्याच वाटेने समोरून एक बाई कडेवर मूल घेऊन विहिरीकडे निघाली होती.

दोघो समोरसमोर पोचल्या तेव्हा त्या बाईने दुर्गास विचारले, "रिकाम्या हातानं कशी निघालीस ? विहीर आहून गेली की काय ?"

"तुम्ही, पाण्यात सोडलेली धागर ओडून काढला येत नाहीशी झाली. विहिरीत एकाच भूतबळीत बसणंय की काय कुणास ठाऊक ?" दुर्गा उत्तरली. "बरे, एवढंच ? चला माझ्या

(चानरोबात पसल वरपुर्वी इकाशित झालेला पोटा)

बरोबर, हवं तेवढे पाणी काढून देते बघ.” ती कुसरी बाई म्हणाली. बिसावला खरे तर तीही मोठी ताकदवाली दिसत नव्हती. तरीही दुर्गा तिच्यामागेमागे पुन्हा विहिरीकडे गेली. “बघ आता तूच ! घागर तू ओढू शकशील ?” असे म्हणत दुर्गाने दोरीला हात घातला.

इतक्यात त्या बाईच्या कडेवरून जालेल्या मुलाने दोरी आपल्या हाती घेतली आणि अगदी सहज घागर भराभरा वर ओढली ! आश्चर्याने तोंडावर हात धरून दुर्गा पहातच राहिली ! तिच्या तोंडून शब्दही निघेना ! पण मुलाच्या आईला मात्र ते काही नवल नव्हते.

मुलगा बराही न यकला भराभरा घागरी घागून घागर पाणी ओढू लागला. दोघी बघकोनी आता स्नाने केली आणि आपापल्या घागरी अचलून त्या घराकडे निघाल्या. परत फिरताना दुर्गाने त्या बाईचो चौकशी केली.

“हा समोरचा एस्ता घेत माझ्याच घराकडे जातो.” असे म्हणत तिने काटेत फुटलेल्या एका पाभूलवाटेकडे निर्देश केला आणि पुढे “माझ्या नवऱ्याचं नाव आहे अपरभीम” असे सांगून डोक्यावर घागर अन् कडेवर मूल संभाळत ती आपल्या वाटेला लागली. “घरी पोचताच दुर्गाने मारा वृत्तान्त आपल्या नवऱ्याला सांगितला.

“काय ? या घागात स्वतःला अपरभीम म्हणवणारा कोणी वावरत असतो ? महाच, मी त्याची स्थिती आता कशे करून टाकतो ते !” शरभ गरजला, “माझं ऐका, सोडून द्या त्याचा विचार ! भुगीच भांडायला जाऊ नका त्याच्याशी. त्याचा मुलगा खर इतका बलवान आहे, खर तो स्वतः किती बलवान असेल !” दुर्गा रडतच नवऱ्याला अटकाव करू लागली.

पण बायकोकडे लक्षही न देता तो म्हणाला,

“बुद्धा मला त्या बराची वाट दाखव. मग मी काय करायचं ते पाहून घेईन.” चिडक्या जावाजात शरभ बोलला.

बुद्ध्या बिजशी धनुष्य-बाण, तसचार इ. बरोबर घेऊन शरभ आपल्या बायको बरोबर बाहेर पडला, पण अपरभीमला घेटण्यापूर्वी विहिरीची नोट पहाणी करण्यासाठी तो तिकडे वळला. बरोबर त्याच वेळी अपरभीमची बायकोही तिथे आली.

शरभने दोराला घागर बांधून ती खाली सोडली. ती पाण्याने भरत असताना तो स्वतःशी बटबटत म्हणत होता, “हू ! इतकी लहानशी घागर वर खेतापता कोणी महाबळी येण्याची काय गरज ?” घागर भरली आणि शरभने ती वर खेतापता सुरुवात केली. पण त्याने पुढे जळ लावून, जोरजोराने श्वास जोडूनही त्याला ती वर ओढायला सारीच भास पडू लागली. मोठ्या कष्टाने त्याने ती

जराशी वर ओढलीही; पण अचानक घागर साजी जाऊ लागून ती स्वतःच विहिरीत ओढला जाऊ लागली. ऐनवेळी त्या दुसऱ्या बाईच्या मुलाने क्षणतः वेळून शरभला बट्ट घडले बसते, खर तो नक्कीच विहिरीत कोसळला असता !

नंतर त्या मुलाने शरभच्या हातातली दोरी घेऊन विनासापास ती घागर वर ओढून दिली. “बाता तरी खरं काय हे ओळखतं ना ! चुपचाप बरी जत्ता आपल्या.” दुर्गा नवऱ्याला म्हणाली “यात नक्कीच काही जादुबिद् असली पाहिजे.” काहीही झालं तरी अपरभीमला मी भेटणारच.” शरभ म्हणाला.

“तुमची तलटरेखा बदलणं मला शक्य नाहीय. मी तुमच्याजरीवर माव येणार नाही हे सक्ती.” दुर्गा म्हणाली आणि पाणी भरून वेळून घराकडे निघून गेली. अपरभीमची

बायको शरभला म्हणाली, "माझं म्हणणं ऐका. तुम्ही बापले घरी चालू लागू कसे ! माझ्या नवऱ्यानं तुम्हाला पाहू नये अशी इच्छा आहे माझी." पण तिचे न ऐकता शरभ तिच्या मागेमागे आत राहिला.

"माझ्या नवरा शिकारीला गेला आहे. एक संबंध हत्ती घातो तों. तेंव्हा कुठेतरी लपून राहून बसिले ते पहात रहा. समोर आलात तर मात्र तो तुम्हाला गिळून टाकेल यात शंका नाही." अपरभीमच्या बायकोने शरभला सगळावेले. सावधान रहायला सांगून तिने एका मोठ्या टोंपल्याखाली शरभला लपवले.

संध्याकाळ होता होता एकाएकी इन्शा-बातासारखा वारा येऊ लागला. अपरभीम घराच्या अंगापात पोचत होता. तो ओरडला, "हत्ती शिजवला ?" त्याच्या आवाजाने

सगळ्या वस्तू भूकण झाल्या-सारख्या गडगड आवाज करत हलल्या. शरभचे टोपलेही हलले. तो आतल्या आत धरपळू लागला. त्याला ह्मणूच कळून चुकले की, "आपल्यापेक्षा महाबळीही इथे अस्तित्वात आहे !"

"हं, शिजला तुमचा हत्ती ! या अन् खावून घ्या" अपरभीमची बायको बोलली, "थांब जरा ! कुठून तरी माणसाचा वास येतोय मला ! माणूस म्हायूनही फार दिवस गेलेत." असे म्हणत अपरभीम इकडे तिकडे शोधू लागला.

तो थोडा दूर झाल्याबरोबर त्याची बायको हळूच टोंपल्याजवळ येऊन म्हणाली, "माझा नवरा आपलं खाणं खावून झाल्यावर छान चोरायला लागेल. मग मी जळती मशाल सिडकीत ठेवीन. तुला प्रळून जाण्यासाठी तीच बूण समज, पण पुन्हा कधी या घराकडे फिरकायचं घाडस करू नकोस."

"देवी, कसं येऊन मी फार मोठी चूक केलीय. पुन्हा कधीही नाही येणार. माझं डोक ठिकाणावर आलंय आता," शरभने कबूल केले.

मध्यरात्री शरभला सिडकीत जळतों मशाल दिसली. तो हळूच टोपली-बाहेर आला अन् बेगाने धावत सुरला.

थोडा दूर गेला नसेल, इतक्यांत जोरदार संझावात सुटला. त्याचा ऐकू आले - "माण-साना वास ! माणसाचा वास ! अपरभीमचा आंखेज शरभने ओळखला; तो आणखी बेगाने धावू लागला.

पण शरभ जसा बेगाने धावू लागला,

तसाच अपरभीमनेही वेग वाढवला. हवेचा वेगही वाढला होता. शरभच्या पाचतातली शक्ती संपत आली होती. पण हवा त्याला पुढे पुढे ढकलत होती ! शरभ्यातून पळत असल्याने त्याला बराच वेळ कोणी माणूसही दिसला नाही.

इतक्यात शरभला समोर एक इंधू दिसले. ते पाहून मान आता आपला जीव निघून चालल्यासारखे त्याला वाटले. बरण्यात एक माणूस जाणं मारलेल्या प्राण्यांचा डोंग लावून त्यातला एकेक शूचलून खात होता ! हळू तो एका बाजूला फेकत होता.

"कोण बाहेस तू ? तुझा पाठलाग कोण करत आहे ?" त्या माणसाने शरभला विचारले.

"एक महाबळी माझा पाठलाग करत आहे" कापत कापत शरभने सांगितले.

"जंगलातला राक्षस तर इथे हजर आहे अन् कोणी दुसरा महाबळी तुझा पाठलाग करतो आहे ? त्याला माझाच टाकीत मी !" तो महाबळी माणूस हुंकारत बोलला.

इतक्यात अपरभीम तिथे पोचला. त्याच्या बरोबर जो जोरदार वारा आला, त्यामुळे

शरभ खुहुन झाडांच्या फांद्यांमधे अडकुन बसला. नंतर चाली त्याला बिसले की, बोर्ही महाबळी आपसात घतघोर युद्ध करत आहेत.

दोन्ही महाबळींनी प्रथम समोरासमोर येऊन एकमेकांना पाहून घेतले. आणि नंतर ते भिडले. दोघे एकमेकांना बाया बुक्यांनी मारत होते. नायबुळे इतके जोरदार होते की पहाडांचाही चकाचूर व्हावा !

सकाळपर्यंत दोघे एकमेकांशी लढत होते. अचानक दोघे आकाशात उडाले आणि डगांवाड गेले. दोघांनी आपसात बोलून तसे केव्हासारखे वाटत होते. अजूनही शरभला त्यांचा गडगडटी आवाज ऐकू येत होता.

दोघात कोण जिंकणार, हे तिमूनच घहापचा शरभ घमन करत होता. पण ते पुन्हा जमिनीवर शतरंज वाहीत. शेवटी शरभच कसाबसा खाली भूतरला आणि आपले घर शोधत चालू लागला.

यानंतर शरभने ना कधी आपल्या बायकोखेळ आपल्या शक्तीची डींग मारली, ना लोकांशीही ! जेव्हा जेव्हा निमा नमकून आवाज होई, तेव्हा तेव्हा ओक म्हणत-महाबळींच युद्ध आजूनही चालूच आहे !

